

Discipelschap als missionair leerproces bij Dynamis

Hoe kan Dynamis discipelschap als missionair leerproces vormgeven, zodat er een christelijke gemeenschap uit ontstaat?

Vincent H. Dolfing
Godsdienst Pastoraal Werk
Christelijke Hogeschool Ede, Augustus 2019

Begeleider: drs. Hendrik Jan de Bie
1^e beoordelaar: drs. Jan van der Plas
2de beoordelaar: dr. Teus van de Lagemaat
In opdracht van: Gemeente Dynamis / drs. Salvo P. D'Agata

Voorwoord

Voor u ligt het afstudeeronderzoek 'Discipelschap als missionair leerproces bij Dynamis'. Met dit onderzoek heb ik mee mogen bouwen aan een werkplaats voor het maken van discipelen, wat Dynamis graag wil zijn. Voor mij persoonlijk is dit afstudeeronderzoek niet alleen een leerproces geweest m.b.t. het uitvoeren van praktijkonderzoek, maar mocht de uitvoering ervan ook mij als persoon en professional vormen. Mijn dank gaat uit naar Dynamis, alle deelnemers die openhartig hebben meegewerkt en Salvo, die zowel als opdrachtgever als in vriendschappelijk contact dit onderzoek mede mogelijk heeft gemaakt. Joy en Madeline bedankt voor jullie bereidheid het onderzoek mee te lezen. Ook gaat mijn dank uit naar docenten van de Christelijke Hogeschool, die ieder hun eigen bijdrage hebben geleverd aan dit onderzoek. Bovenal gaat mijn dank uit naar God, mijn en onze Vader, waarvan ik zijn aanwezigheid, inzicht en doorzettingsvermogen mocht ontvangen gedurende het hele proces. Daarnaast dank ik mijn ouders, zusje en vrienden, die naast mij hebben gestaan en constant geloof hebben gehad dat het onderzoek tot een goed einde zou komen.

Het is mijn gebed en geloof dat dit onderzoek ten goede zal komen aan Gods Koninkrijk en dat, als onderdeel daarvan, Dynamis krachtiger zal worden als pioniersplek in Arnhem en nog meer als werkplaats waar discipelen geroepen, gevormd en uitgezonden worden.

Gods rijke zegen,

Vincent H. Dolfing

Samenvatting

Gemeente Dynamis is een kleine pioniersplek in Arnhem en heeft tot doel leiders te zien opstaan die de Grote Opdracht, zoals in Matteüs 28: 19 omschreven, willen dragen, uitdragen en overdragen. Dit wil zij bereiken door in het dagelijks leven natuurlijke relaties aan te gaan met de enkeling en door middel van discipelschap. Op deze manier heeft Dynamis een aantal kleine gemeenschappen gevormd, die doorgaans maandelijks en apart van elkaar bijeenkomen. Daarnaast onderhoudt de pionier individueel contact met de deelnemers. Nu de gemeente uit meer dan één groep bestaat, is de volgende onderzoeksvraag ontstaan:

Hoe kan Dynamis discipelschap als missionair leerproces vormgeven, zodat er een christelijke gemeenschap uit ontstaat?

Om antwoord te kunnen geven op deze vraag heb ik interviews afgenomen onder alle beschikbare deelnemers en de gemeentepionier. Daarnaast heb ik literatuuronderzoek verricht, waarbij ik onderzoek heb gedaan naar (essentiële aspecten voor) het missionaire leerproces en discipelschap. In de conclusie heb ik deze samengenomen, waaruit een aantal aanbevelingen zijn voortgekomen.

Discipelschap mag gezien worden als de vormgeving van het hele leerproces, dat begint vóór de wedergeboorte en doorgaat na de inwijding in de christelijke gemeenschap. Hiervoor is een goede doordenking en inbedding van het leerproces in de hele gemeente noodzakelijk. Ondanks dat Dynamis graag informeel, gevoelig voor de Geest en zo min mogelijk georganiseerd wil blijven, is uit het onderzoek gebleken dat een stuk institutionalisering onvermijdelijk is.

Een belangrijk aspect blijkt het vormen van een gezamenlijk fundament, bestaande uit essentiële onderwerpen en onderdelen voor het (alledaagse) geloofsleven. Mede door een duidelijke visie op het leerproces, door het maken van een onderwijsplan en het stellen van meetbare doelen, kan een goede inbedding in de gemeente worden bereikt. Daarnaast komt de structuur en cultuur van de gemeente ter sprake, waarbij onder andere het betrekken van deelnemers in verschillende groepsgrootten en de groepssamenstelling de aandacht verdient. Ook biedt dit onderzoek zicht op meerdere essentiële aspecten voor het missionaire leerproces en discipelschap.

Inhoudsopgave

Voorwoord	I
Samenvatting.....	II
Inhoudsopgave	III
Hoofdstuk 1 - Introductie	1
Hoofdstuk 2 - Methode	3
2.1 Inleiding	3
2.2 Groepen en categorieën in het onderzoek	3
2.3 Deelnemers aan het onderzoek	3
2.4 Ontwerp van het onderzoek	3
2.5 Meetinstrumenten	4
2.6 Analyseprocedure.....	4
Hoofdstuk 3 - Literatuuronderzoek.....	6
3.1 Inleiding	6
3.2 Wat zijn Bijbels-theologische principes voor discipelschap?	6
3.3 Essentiële aspecten van het (missionaire) leerproces binnen de kerk	8
3.3.1 Een missionair leerproces?.....	8
3.3.2 Essentiële aspecten	11
3.4 Essentiële aspecten van discipelschap	14
3.4.1 Discipelschap?	14
3.4.2 Essentiële aspecten voor discipelschap	16
Hoofdstuk 4 - Dynamis onderzocht.....	19
4.1 Inleiding	19
4.2 Geschiedenis, gemeentecontext en doel van Dynamis	19
4.3 Dynamis door de ogen van de pionier	20
4.3.1 Wat verstaat Dynamis onder een christelijke gemeenschap?	20
4.3.2 Hoe kan de gemeentevorm worden omschreven?.....	21
4.3.3 Wat verstaat Dynamis onder discipelschap?	21
4.3.4 Hoe geeft Dynamis momenteel vorm aan het leerproces? (deel 1)	22
4.4 Dynamis door de ogen van de deelnemers.....	24
4.4.1 Welke sociologische achtergrond hebben deelnemers van Dynamis op het gebied van opleidingsniveau, wonen en werken?.....	25
4.4.2 Welke achtergrond hebben deelnemers van Dynamis op het gebied van geloof?	25
4.4.3 Welk startpunt hebben deelnemers van Dynamis op het gebied van geloof?	25
4.4.4 Wat verbindt de deelnemers met Dynamis?	26

4.4.5 Hoe geeft Dynamis momenteel vorm aan het leerproces? (deel 2)	28
4.4.6 Hoe wordt het leerproces door deelnemers gewaardeerd, welk effect ervaren zij hiervan en waar hebben zij behoefte aan?	29
Hoofdstuk 5 - Conclusies & reflectie	31
5.1 Inleiding	31
5.2 Conclusies vanuit de literatuur.....	31
5.3 Conclusies vanuit de onderzoeksresultaten.....	32
5.4 Conclusie: waar literatuur en praktijk samenkomen	34
5.5 Reflectie.....	35
Hoofdstuk 6 - Aanbevelingen	36
6.1 Aanbevelingen.....	36
6.2 En verder	37
Hoofdstuk 7 - Evaluatie	38
Literatuur.....	39

Hoofdstuk 1 - Introductie

Dynamis is een pioniersgemeente in Arnhem, die in 2009 is gestart op initiatief van pionier Salvo D'Agata.¹ Door relaties met buurtgenoten aan te gaan, hoopt hij dat er meerdere groepen ontstaan waarin niet-christenen tot geloof komen en christenen samen verder groeien in christelijk leiderschap. Dit ziet hij voor zich door discipelschap in de gemeente toe te passen. Daarvoor startte hij in 2014 een groep, die een 'deelgroep' wordt genoemd. De deelgroep wordt gevormd door zowel christenen als niet-christenen. Binnen deze groep worden aspecten uit het eigen leven en verschillende thema's met elkaar besproken, is er ruimte voor sociale activiteiten en onderhoudt de pionier individueel contact met de deelnemers. Nu er meerdere groepen ontstaan, is de vraag voor Dynamis hoe zij haar discipelschap als missionair leerproces vorm kan gaan geven, zodat deze aansluit bij de deelnemers van losse groepen en tevens een gezamenlijk fundament voor de gemeente kan creëren. Hiervoor heeft dit onderzoek als:

→ **Doelstelling**

Het onderzoek heeft tot doel het adviseren van Dynamis over de vormgeving van haar (missionaire) leerproces, zodat deze kan leiden tot een christelijke gemeenschap.

→ **Vraagstelling**

Hoe kan Dynamis discipelschap als missionair leerproces vormgeven, zodat er een christelijke gemeenschap uit ontstaat?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden, zullen onderstaande deelvragen in dit onderzoek behandeld worden. Bij het opstellen van deze deelvragen is rekening gehouden met de vier kernvragen uit het model van Richard Osmer (2008, p. 4), te weten: wat is er aan de hand; waarom is dit aan de hand; hoe zou het moeten zijn; hoe kunnen we reageren?

Deelvragen:

- a. Wat is de geschiedenis van Dynamis, wat is haar doel en hoe kan haar gemeentecontext en -vorm worden omschreven?
- b. Wat verstaat Dynamis onder een christelijke gemeenschap?
- c. Wat verstaat Dynamis onder discipelschap en wat zijn hiervoor Bijbels-theologische principes?
- d. Welke sociologische achtergrond hebben deelnemers van Dynamis op het gebied van opleidingsniveau, wonen en werken?
- e. Welke achtergrond hebben deelnemers van Dynamis op het gebied van geloof?
- f. Welk startpunt hebben deelnemers van Dynamis op het gebied van geloof?
- g. Wat verbindt de deelnemers met Dynamis?
- h. Hoe geeft Dynamis momenteel vorm aan het leerproces?
- i. Hoe wordt het leerproces door deelnemers gewaardeerd, welk effect ervaren zij hiervan en waar hebben zij behoefte aan?
- j. Welke aspecten worden binnen enkele literatuurvoorbeelden als essentieel voor het (missionaire) leerproces binnen de kerk omschreven?
- k. Welke aspecten worden binnen enkele literatuurvoorbeelden als essentieel voor discipelschap omschreven?
- l. Hoe zou Dynamis deze aspecten, rekening houdend met de context, kunnen inpassen in het leerproces van de gemeente?

¹ Salvo is drs. in de Bestuurskunde en heeft bij Rafaël Nederland de school voor gemeentestichting gevolgd.

Kernbegrippen:

Hier wil ik voor een aantal begrippen de (concept)betekenis definiëren als vertrekpunt voor dit onderzoek.

Deelgroep: dit is de term die Dynamis gebruikt voor een groep die, onder leiding van de gemeentepionier, bij elkaar komt. Deze groep wordt gekenmerkt door deelnemers die ervoor gekozen hebben maandelijks bij elkaar te komen, los van het feit of ze christen zijn of niet. Met deze reden is voor een neutrale term gekozen. Daarnaast past de term bij de activiteit, namelijk: het delen van ieders eigen invalshoek en leven (vgl. D'Agata, 2017, p. 73). Aangezien de deelgroepen nogal van elkaar verschillen, wordt in dit onderzoek gebruikgemaakt van categorieën (zie hiervoor §2.2).

Deelnemer: een persoon is een deelnemer wanneer hij/zij zich verbonden heeft aan een van de categorieën (zie §2.2) binnen Dynamis.

Missionair leerproces: heeft tot doel om mensen te bereiken met het Evangelie en hen in te wijden in (de gewoonten van) het christelijk geloof en haar gemeenschap. Dit is een leerproces dat niet stopt na de wedergeboorte en heeft onderdelen die voor alle gemeenteleden van belang zijn en blijven. Het behoort tot het levenslange leerproces als onderdeel van discipelschap. Als vertrekpunt gebruik ik hiervoor: langdurig onderwijs dat mensen bekend maakt met het Evangelie en inwijdt in (de gewoonten van) het christelijk geloof en haar gemeenschap (Paas, 2013).

Discipelschap: Stoppels (2013, vgl. pp. 64-65) zou het mogelijk samenvatten als het leerproces waarin we leren op een duurzame manier Jezus na te volgen, om zelf ook weer discipelen te maken en zo de weg van het Koninkrijk voort te zetten. Hoewel er in de literatuur meerdere definities of omschrijvingen van dit begrip worden gegeven, zullen we 'de vormgeving van het leerproces, binnen meester-discipelrelatie, waaruit discipelen voortkomen' als de kern gebruiken (zie verder §3.2).

Discipelen (als werkwoord): wordt in dit onderzoek als Nederlandse term gebruikt zoals de Engelse term 'discipling' wordt toegepast (bijv. in Chester & Timmis, 2008). Hiermee wordt de actie of het handelen om van iemand een discipel te maken bedoeld (vgl. Oxford Dictionaries, 2018). Iemand die een persoon 'discipelt', maakt hem of haar tot discipel en leert hem of haar een discipel te zijn.

Sociaal activiteiten: zijn groepsactiviteiten waarbij het samen zijn, het sociale contact en gezelligheid voorop gaan, zoals met elkaar uiteten gaan, poolen etc.

Bredere sociale activiteiten: zijn activiteiten die voor een breder publiek (dan een groep) worden georganiseerd, namelijk voor de deelnemers, hun gezinnen en mensen uit de buurt. Het sociale contact gaat voorop maar dit sluit het delen van een stuk geloofsinhoud niet uit. Gedacht kan worden aan een BBQ of picknick.

Extra opmerkingen:

Om de deelnemers van Dynamis zo eerlijk en vrij als mogelijk te laten antwoorden is, in overleg met de opdrachtgever, besloten om de bijlagen m.b.t. de interviews van de deelnemers niet te overhandigen aan Dynamis en niet te publiceren. Deze zullen alleen voor de Christelijke Hogeschool worden gebruikt, waar nodig voor het afstudeerproces, waarbij de gegevens zijn geanonimiseerd. Dit betekent dat er in dit onderzoeksrapport wel wordt verwezen naar Bijlage 5 t/m 8, maar dat deze noch aan Dynamis overhandigd, noch gepubliceerd zullen worden.

Bijlage 1 t/m 4 zijn wel beschikbaar, namelijk in het document 'Bijlagen (1-4) bij het onderzoek'.

Hoofdstuk 2 - Methode

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal ik de methode van het onderzoek kort en bondig weergeven, wat past bij het doen van praktijkgericht onderzoek. De opdrachtgever is immers met name geïnteresseerd in een samenvatting van het onderzoek en de aanbevelingen die hieruit voortkomen (Verhoeven, 2011, p. 357). Het onderzoek betreft kwalitatief onderzoek, bestaande uit zowel halfgestructureerde interviews als literatuuronderzoek. De keuze hiervoor wordt hieronder toegelicht.

2.2 Groepen en categorieën in het onderzoek

Bij de activiteiten van Dynamis, welke zich richten op het vormen van een christelijke gemeenschap, zijn momenteel in totaal dertien personen betrokken, waarbij de gemeentepionier niet is meegerekend. Deze betrokkenheid vindt plaats binnen groepsactiviteiten en/of individueel contact met de pionier. Aangezien de term 'groep' het individuele contact niet dekt, heb ik er in dit onderzoek voor gekozen om hiernaast te spreken in categorieën. Er is een categorie, de 'algemene groepen', waarin deelnemers in groepsverband samenkomen en welke kan bestaan uit zowel christelijke als niet-christelijke deelnemers. In de onderzoeksresultaten kent deze categorie twee groepen: groep A en groep B. De volgende categorie is 'algemeen individueel contact' [a.i.c.], waarbinnen deelnemers (al dan niet-christen) individueel contact hebben met de pionier, zonder daarnaast in een groep deel te nemen. En er is een categorie 'discipelschapperichte groep' [d.g.g.], die bestaat uit christelijke deelnemers die samenkomen in groepsverband en er zelf voor gekozen hebben zich te richten op discipelschap.² Het is mogelijk dat sommige deelnemers meedoen binnen verschillende categorieën.

2.3 Deelnemers aan het onderzoek

De populatie van het onderzoek bestaat uit de gemeentepionier en deelnemers aan de activiteiten van Dynamis, welke zich richten op het vormen van een christelijke gemeenschap. De dertien deelnemers zijn daarbij onevenredig over de groepen en/of categorieën verdeeld. Wegens dit kleine aantal en de grote diversiteit onder deelnemers, heb ik ervoor gekozen alle deelnemers te benaderen voor het afnemen van een interview, zodat de validiteit en de bruikbaarheid zo hoog mogelijk uitvalt. Tien personen (77%) hebben aangegeven mee te kunnen/willen werken aan de interviews. Per categorie ligt de respons op 73%, 100% en 100% (respectievelijk: algemene groepen, a.i.c. en d.g.g.). Daarnaast is de gemeentepionier geïnterviewd.

2.4 Ontwerp van het onderzoek

Zoals eerder genoemd, heb ik gebruik gemaakt van halfgestructureerde interviews en literatuuronderzoek, die beide vallen onder kwalitatief onderzoek (Verhoeven, 2011, pp. 148-153). Allereerst heb ik, met de gegeven praktijkvraag van Dynamis, in de literatuur gezocht naar de gebruikelijke terminologie en mogelijke verbanden tussen onderwerpen, waarmee ik de vraagstelling heb kunnen aanscherpen. Daarna heeft het literatuuronderzoek gediend om enerzijds een Bijbels-theologische onderbouwing te geven aan discipelschap en anderzijds om verschillende aspecten

² Deze terminologie en indeling van categorieën houdt noch in dat er slechts binnen één categorie aandacht is voor discipelschap noch dat het een hiërarchische opbouw betreft.

vanuit huidige praktijkvoorbeelden weer te kunnen geven. Deze dienen in het onderzoek om langs de praktijk van Dynamis te kunnen leggen, om zo te kunnen zien waar Dynamis al op de goede weg is en waar mogelijk verbeteringen nodig zijn. Voor het onderzoek is hierbij van belang, en is het de wens van de opdrachtgever, de informatie te interpreteren en toe te passen op de context van Dynamis. Om hiervan een goed beeld te kunnen krijgen, heb ik gebruik gemaakt van interviews, aangezien het niet gaat om numerieke gegevens maar om de beleving en de ervaring van de respondent. Hierbij is het van tevoren niet precies duidelijk welke vragen exact gesteld moeten worden. Tevens zal bij sommige vragen doorgevraagd of onderzocht moet worden, welke achterliggende argumenten en motieven bij deelnemers een rol spelen. Door gebruik te maken van een interviewopzet met alleen openingsvragen en een checklist met onderwerpen, kan zo genoeg ruimte en flexibiliteit geboden worden om aandacht te geven aan de ervaring en beleving van de respondent (vgl. Verhoeven, 2011, pp. 148-150; Baarda, Van der Hulst, & De Goede, 2012, pp. 18-19). Om deze reden heb ik gebruik gemaakt van het halfgestructureerde interview (zie voor de opzet ervan Bijlage 1 en Bijlage 3).

2.5 Meetinstrumenten

Deze halfgestructureerde interviews maken het mogelijk om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden en om de context en huidige praktijk van Dynamis naast de literatuur te kunnen leggen. Aangezien het bij deze interviews gaat om de beleving van de respondenten, heb ik met name gewerkt met een checklist van onderwerpen en is een nauwgezette operationalisatie niet goed weer te geven (Verhoeven, 2011, p. 358). Om hier toch enig zicht op te geven, gebruik ik het missionair leerproces, waarop verschillende deelvragen een licht zullen werpen, als voorbeeld. Dit heb ik geoperationaliseerd door interviewvragen te stellen over onder ander de huidige activiteiten (binnen Dynamis), hoe geloofsonderwerpen ter sprake worden gebracht en hoe de geloofsbeleving was voor de betrokkenheid bij Dynamis en hoe deze momenteel is.

Om tot interviewonderwerpen te komen, heb ik de literatuur doorgenomen en hieruit verschillende aspecten gekoppeld aan de onderzoeksvragen. Het interview is vervolgens tot stand gekomen door deze aspecten in logische volgorde te zetten en de topics uit te breiden met subtopics, welke nodig waren om een goed beeld van de topics te krijgen. Om te voorkomen dat onnodige onderwerpen in het interview aan bod zouden komen, heb ik vervolgens alle onderdelen direct (of indirect) via de literatuur verbonden met een of meerdere deelvragen.

2.6 Analyseprocedure

Van alle afgenomen interviews onder de deelnemers zijn vijf interviews uitgewerkt in een verbatim, waarbij storende herhalingen of stopwoordjes zijn verwijderd. Om de interviews met elkaar te kunnen vergelijken, ben ik begonnen met samenvattende woorden in de kantlijn van het verbatim te schrijven (ofwel open coderen, zie Bijlage 5). Deze woorden heb ik vervolgens in een schema verzameld, geordend op interviewonderdeel, -topic en -subtopic (zie Bijlage 7). Met het inzicht uit deze interviews heb ik de overige vijf interviews direct in dit schema samengevat, waarbij ik gebruik heb gemaakt van de interviewopnamen.

Vervolgens heb ik, vanuit dit schema, de verschillende antwoorden per (sub)topic verzameld en heb ik deze gegroepeerd. Door o.a. mindmapping en door axiaal te coderen, heb ik de antwoorden teruggebracht tot meer gemeenschappelijke labels, welke ik vervolgens heb ondergebracht bij keywords of hoofdcategorieën (zie Bijlage 6). In sommige gevallen waren labels overbodig en zijn alleen de keywords of hoofdcategorieën toegepast. Met deze keywords/hoofdcategorieën en labels heb ik opnieuw de antwoorden in een schema gezet (zie Bijlage 8). Dit schema heb ik gebruikt bij het beantwoorden van de deelvragen in §4.4 (zie voor de theoretische achtergrond: Verhoeven, 2011, pp.

304-305). Om de geloofsgroei van de deelnemers meetbaar te maken en verder te kunnen analyseren, heb ik tevens gebruik gemaakt van de Schaal van Engel (zie Bijlage 4).

Voor de analyse van het interview met de gemeentepionier heb ik wederom gebruik gemaakt van een verbatim, waar ik in de kantlijn samenvattende woorden heb genoteerd of de tekst heb onderstreept (zie Bijlage 2). Deze antwoorden heb ik vervolgens gegroepeerd en ondergebracht bij de deelvragen. Deze verzameling aan antwoorden heb ik vervolgens gebruikt bij het schrijven van §4.2 en §4.3. Voor zowel de interviews onder de deelnemers als het interview met de pionier geldt dat hun belevingswereld als 'werkelijkheid' in de analyse wordt meegenomen (symbolisch interactionisme; Verhoeven, 2011, p. 301).

Hoofdstuk 3 - Literatuuronderzoek

3.1 Inleiding

Om onderzoek te kunnen doen naar (de vormgeving van) discipelschap binnen gemeente Dynamis, is het essentieel geweest om eerst literatuuronderzoek te doen naar discipelschap. In dit hoofdstuk zal ik dit literatuuronderzoek presenteren.

In §3.2 vindt een eerste afbakening van discipelschap plaats, waarbij ik inga op de Bijbelse kaders en Bijbels-theologische principes voor discipelschap. Enerzijds vormt zich dit vanuit mijn interpretatie van de Bijbel en anderzijds door gebruik te maken van auteurs die de Bijbel op dit onderwerp hebben geïnterpreteerd. Hierbij is het niet mijn bedoeling een volledig overzicht te geven van Bijbelse interpretaties en principes, maar zal dit overzicht wel een kader tot evaluatie bieden voor de praktijk van discipelschap binnen Dynamis (wat overigens voor het hele hoofdstuk geldt).

Vervolgens zal ik in §3.3 en §3.4 ingaan op essentiële aspecten voor, respectievelijk het (missionaire) leerproces en discipelschap, welke apart zullen worden ingeleid.

3.2 Wat zijn Bijbels-theologische principes voor discipelschap?

‘Discipel’ en ‘discipelschap’ in de Bijbel

Wanneer Jezus in Matteüs 28: 19 de opdracht geeft om discipelen te maken, gebruikt Matteüs het Griekse woord μαθητεύσατε (*mathēteusate*, een vervoeging van *mathēteuō*). Dit werkwoord is afgeleid van het zelfstandig naamwoord μαθητής (*mathētēs*), wat is afgeleid van het werkwoord μανθάνω (*manthanō*) (Murre, 2009, p. 498).

Het woord *manthanō* kan in het Nieuwe Testament de betekenis ‘leren’ (zoals in het klassieke Grieks) krijgen. Het heeft echter een diepere betekenis wanneer het: direct verwijst naar de wil van God, verwijst naar de boodschap of het onderwijs van Jezus (zoals in de Bijbelse brieven) en vrijwel zeker bij het gebruik in de pastorale brieven. Hier wijst het op: gewend raken aan, zich bekend maken met, leren, oefenen of trainen, wat te maken heeft met de wil van God of het leren het hele bestaan van iemand op de wil van God te richten (Brown, 1986, pp. 484-486; vgl. De Kock, Verboom, Pals, Pelt, & Stijf, 2012, pp. 63-64).

Het Griekse woord *mathētēs* komt in het Nieuwe Testament maar liefst 264 keer voor, exclusief in de Evangelien en Handelingen (Brown, 1986, p. 486). Oorspronkelijk is een *mathētēs* “iemand die zich aan een ander bindt en diens kennis en inzicht eigen maakt” (Murre, 2009, p. 498). In het Nieuwe Testament betekent het een leerling of discipel (Murre, 2009, p. 498). Net als in het seculiere gebruik van *mathētēs*, gaat het hier om zowel theoretische kennis als de praktijk (Brown, 1986, p. 484). Als achtergrond voor de relatie tussen Jezus en zijn discipelen zijn mogelijk twee praktijken van een ‘leraar-leerlingrelatie’ van belang. Enerzijds zien we dat er in het Oude Testament gesproken wordt over een ‘dienaar’ (Hebr. *m^ešārēṭ*, bijv. Exodus 12: 13) in plaats van een ‘leerling’ (Hebr. *talmîd*, m.u.v. 1 Kronieken 25: 8). De meester onderwijst niet vanuit zijn eigen autoriteit. Zowel meester als dienaar zijn immers beide onderdeel van het uitverkoren volk. Anderzijds zien we dat de praktijk in de latere rabbi-leerlingrelatie (onder invloed van het Hellenisme) anders is. De *talmîd* behoorde zijn meester toe, waaraan hij zich ondergeschikt maakte. Hij leerde van hem en diende hem bovenal. In deze relatie deelde de rabbi *zijn* inzicht met de leerling, waardoor hij een soort mediator tussen leerling en Thora werd. Een positie die in het Oude Testament niet werd ingenomen door een leraar (Brown, 1986, pp. 481, 485-486).

Het taalgebruik voor het ‘volgen’ van zo’n rabbi (Hebr. *hālak ‘aḥ^arē*, Gr. *akolouthēō*) zien we terug wanneer Jezus zijn discipelen oproept Hem te volgen. Dit volgen ging gepaard met een nauwe nabijheid tussen discipel en meester. Waar de leerling van een rabbi echter het vooruitzicht had zelf leraar te worden, gold voor de discipelen van Jezus dat ze altijd leerling van Hem zouden blijven en

daarmee het oude achter zich moesten laten. Deze houding zien we terug bij Paulus. Zijn aansporingen tot imiteren (Gr. *mimemai*), verbindt hij nooit aan zijn eigen persoon alleen. Het is altijd verbonden aan de Persoon die hij zelf volgt (Brown, 1986, pp. 481-482, 491-492).

In tegenstelling tot woorden voor een 'discipel' of het 'leren' als een discipel, komt een woord voor 'discipelschap' in de Bijbel niet voor. Nemen we voorgaande als kader, dan zouden we kunnen stellen dat het bij een discipel gaat om een proces van leren en trainen (van theorie en praktijk) binnen een meester-discipelrelatie, om het hele bestaan op de wil van God af te stemmen. Of korter: het gaat om een proces van leren binnen een meester-discipelrelatie. Discipelschap zou dan in de basis kunnen worden omschreven als de vormgeving van deze meester-discipelrelatie en de inhoudelijke en praktische uitvoering daarvan.

Jezus en discipelschap

Wanneer we de evangeliën lezen, dan ontdekken we dat Jezus zich voordeed en leefde als een rabbi. Hij riep mensen om Hem te volgen (bijv. Mat. 4: 19 e.v.), die discipelen worden genoemd en Hem rabbi noemde (bijv. Marc. 9: 5; Brown, 1986, p. 488). Deze discipelen trokken continu met Jezus op en leerden van zijn onderwijs en zijn praktijkvoorbeeld, terwijl ze in zijn nabijheid waren. Dit gebeurde zowel terwijl Hij de menigte bediende (bijv. Mat. 5-7), als op momenten waar Jezus apart in de discipelen investeerde (bijv. Mat. 13: 10 e.v.). Van de discipelen werd een grotere toewijding verwacht dan in die tijd het geval was bij andere rabbi's. Het ging om een onvoorwaardelijke en volledige toewijding aan de persoon van Jezus, in heel het leven en daarbij ook om het omarmen van zijn bestemming als voor henzelf (Doob Sakenfeld, 2007, pp. 128-129; Brown, 1986, p.488). Jezus' onderwijs werd gekenmerkt door het brengen van het Koninkrijk van God (dat nabij gekomen was). Als discipelen van Hem stonden ze in dienst van dit Koninkrijk en deelde ze in zijn opdracht en autoriteit (bijv. Mat. 10: 1 e.v.; Brown, 1986, pp. 482, 488-489).

Hoewel de Twaalf het duidelijkst naar voren komen als discipelen, wordt in het Nieuwe Testament ook een breder gebruik van dit woord toegepast. Naast de Twaalf kennen we de (tweeën)zeventig die door Jezus worden uitgezonden (Luc. 10: 1 e.v.). Maar Jezus maakte nog vele discipelen, namelijk mensen die zijn leer aannamen en in hem geloofden (Joh. 4: 1, vgl. Luc. 6: 17). In het boek Handelingen wordt het zelfs een gebruikelijk woord voor de christenen (Studiebijbel, z.d.). Wat hierbij opvalt is dat Jezus, binnen de groep die Hem volgde, verschillende niveaus van betrokkenheid lijkt toe te staan. Drie discipelen van de Twaalf stonden dichterbij.³ Om de Twaalf heen stond een grotere groep van zeventig en in Handelingen 1 vinden we nog een groep van honderdtwintig personen (Breen, 2013, p. 163).

Discipelschap als leerproces

Met in ons achterhoofd het hedendaagse (kennisgerichte) leersysteem is het goed te bedenken dat het 'leerling-zijn' in de Bijbel verder gaat dan alleen kennisoverdracht. Net zo gaat de oproep van Jezus in Matteüs 28: 19, bekend als de Grote Opdracht of het Zendingsbevel, verder dan alleen het zijn van een leerling. Jezus roept zijn leerlingen op zelf ook weer leerlingen te maken. Op deze manier stopt de Weg van het Koninkrijk niet en zal deze voortgezet worden, van discipel op discipel. Als leerling van Jezus ligt de nadruk op het navolgen van Hem. Aangezien we niet van nature een leerling van Jezus zijn en duurzame navolging niet spontaan ontstaat, zullen we dit moeten leren. Navolging is een proces of liever gezegd een leerproces, wat opgesloten zit in het concept van 'discipelschap' (Stoppels, 2013, pp 64-65; vgl. Chester & Timmis, 2008, pp. 111-112). In dit leerproces kwamen de discipelen van Jezus in aanraking met drie verschillende relaties, waarin Jezus hen leerde. Breen (2013, p. 73) omschrijft deze als volgt: 1) een relatie naar 'boven', met Zijn Vader; 2) een relatie naar 'binnen', met de door Hem gekozen volgelingen; en 3) een relatie naar 'buiten', met de gebroken wereld om Hem heen.⁴

Discipelschap en de christelijke gemeenschap

³ Namelijk Petrus, Jakobus en Johannes. Zie Marcus 5: 37; Marcus 14: 33; Matteüs 17: 1.

⁴ Een voorbeeld van 'boven', 'binnen' en 'buiten' kun je respectievelijk vinden in Lukas 6: 12; 13-16; 17-19.

Binnen discipelschap mogen we ons ervan bewust zijn dat we op de eerste plaats en in elke situatie discipel zijn van Jezus Christus. Echter is discipelschap, intermenselijk gezien, geen individueel proces. We hebben iemand nodig die ons wil onderwijzen (discipelen) en wij moeten bereid zijn om dit te ontvangen (Stoppels, 2013, p. 65). Hierin gaat het niet om het kopiëren van een persoon, maar we leren door dat deel van het leven van een ander te imiteren dat op het leven van Jezus lijkt. Zo helpen we de ander verder om meer en meer op Jezus te gaan lijken (Breen, 2013, p. 43; vgl. Chester & Timmis, 2008, p. 111). Vooral de gemeente heeft hierin een belangrijke rol. Wanneer we stellen dat het voor een christen belangrijk is om Hem te volgen en zijn discipel te zijn, dan is discipelschap voor de gemeente essentieel. Het kan niet slechts een thema zijn, het is een levensstijl en het verdient de focus te zijn in alles wat er in de gemeente plaatsvindt. Juist in een christelijke cultuur waar christenen het grootste deel van hun tijd doormaken in een seculiere samenleving, is het van essentieel belang dat zij in de gemeente leren hoe ze buiten de gemeente God kunnen dienen en Jezus kunnen navolgen. De gemeente is een plaats waar we medenavolgers van Jezus ontmoeten, waar we elkaar aanmoedigen, stimuleren en kunnen bijsturen (Dekker, De Leede, & Markus, 2014, pp. 33-34, 128-129). Om Jezus buiten de kerk op een goede manier te kunnen navolgen, zullen we de gelegenheid moeten hebben om dit te kunnen oefenen. En hiervoor zou de gemeente onze 'oefenruimte' moeten zijn (vgl. Stoppels, 2013; Dekker et al., 2014, p. 137).

3.3 Essentiële aspecten van het (missionaire) leerproces binnen de kerk

Uit de vorige paragraaf kan onder meer worden geconcludeerd dat discipelschap in het licht van een leerproces gezien moet worden. Sterker nog: discipelschap is onlosmakelijk met een leerproces verbonden. Toch zal ik beide in aparte paragrafen behandelen, waarbij enige overlap onmogelijke lijkt te zijn.⁵ Voordat ik in deze paragraaf inga op essentiële aspecten van het (missionaire) leerproces, wil ik eerst aandacht besteden aan de vraag waarom het, juist in deze tijd, 'missionair' zou moeten zijn. Enerzijds biedt dit een onderbouwing voor de keuze van de missionaire aanpak van Dynamis en anderzijds zullen hierin verschillende aspecten naar voren komen, vooruitlopend op §3.3.2.

3.3.1 Een missionair leerproces?

Waarom missionair?

Dat 'de kerk' in onze samenleving in de minderheid is, zal niemand meer verbazen. Ze is kleiner geworden en ze heeft minder duidelijke randen gekregen, waardoor er meer 'overloop' is tussen de kerk en de wereld. Het gevolg hiervan is dat steeds minder kerken het contact met niet-kerkelijke en niet-gelovige mensen kan ontwijken. Voor sommige kerken zal dit als 'instituut' nog wel lukken,⁶ maar hun leden zullen dagelijks worden geconfronteerd met de vragen van het leven in een niet-christelijke omgeving (Paas, 2003, pp. 35, 43).

Daarbij is ook de afstand tussen 'kerkmensen' en buitenkerkelijken groter geworden. Waar mensen in de jaren vijftig toetraden tot een gemeente, waren het veelal herintreders met een kerkelijke achtergrond of hadden zij op zijn minst familie met een kerkelijke achtergrond. Daarbij hadden

⁵ Hierbij maak ik o.a. gebruik van het boek 'Altijd leerling'. Waarom ik dit basisboek voor catechese betrek op het leren in de gemeente en op discipelschap verdient voor sommigen wellicht een toelichting. Algemeen gesproken, kan onder catechetiek de bezinning op het leren als basisfunctie van de christelijke gemeente worden verstaan, als onderdeel van de praktische theologie (De Kock et al., 2012, p. 16). "Catechetiek richt zich op het geheel van bewust opgezette, doelgerichte leeractiviteiten voor jong en oud in de gemeente, met het oog op leren leven en geloven als leerling van Christus" (De Zwart, in De Kock et al., 2012, p. 16). Het leren in de volle breedte van de gemeente is, volgens De Kock et al., van essentieel belang voor het gemeentezijn en daarom is het een belangrijke zaak om visie en beleid te ontwikkelen ten aanzien van het leren in de gemeente (2012, pp. 272-273). Catechetiek staat daarmee veel dichterbij dit onderzoek dan in eerste instantie wellicht verwacht wordt.

⁶ Hoewel de kerk zich volgens Paas (2003) juist zou moeten inzetten om dit grote deel van de bevolking (de niet-gelovige) te bereiken (vgl. pp. 45-47, 68-70).

buitenkerkelijken (grotendeels) dezelfde normen en waarden. Tegenwoordig is dat anders. Buitenkerkelijken hebben al een of twee generaties geen verbinding meer met de kerk en onder invloed van de secularisatie "zijn zij volkomen opgegaan in een geheel andere cultuur, hebben een ander normen- en waardepatroon, stellen hun vertrouwen op andere zaken, denken anders, praten anders en doen anders dan kerkmensen" (Paas, 2003, p. 34). Willen we deze mensen bereiken, dan zullen we een brug moeten slaan door te beginnen waar deze mensen zijn, hoe ze denken en hoe ze handelen (Stoppels, 2013, pp. 51-52).

Een andere verandering omvat de blik die mensen tegenwoordig van de kerk hebben. Steeds meer mensen hebben moeite met de kerk als instituut en onder invloed van individualisering kunnen nog maar weinigen de kerk waarderen als een autoriteit die voor individuen bepaalt wat goed is. Hoewel deze afwijzing van de kerk als instituut blijkt te bestaan, is het goed te realiseren dat dit niet betekent dat de gemeenschap zelf wordt afgewezen. Persoonlijke contacten of minder geïnstitutionaliseerde contacten kunnen worden ingezet om mensen in aanraking te brengen met deze gemeenschap, waarbij de rol van randkerkelijken niet over het hoofd moet worden gezien (Paas, 2003, pp. 39-40, 42). Het kunnen proeven aan de gemeenschap vraagt niet alleen een missionaire houding maar ook een open structuur. In onze geloofsarme cultuur gaat 'belonging' vooraf aan 'believing' en 'behaving' (Dekker et al., 2014, p. 113). De ervaring leert dat sommige mensen het nodig hebben om eerst te kunnen participeren in de gemeenschap om pas later in Christus geïnteresseerd te raken. Zij zijn in eerste instantie niet op zoek naar iets 'christelijks', maar zoeken bijvoorbeeld een vriendelijker, zachter alternatief voor hun bestaande netwerk van relaties (Chester & Timmis, 2008, pp. 41-42).

Een andere groep die binnen onze huidige samenleving gegroeid is, bestaat uit mensen met een 'standby'-geloof. Voor deze mensen is de kerk er indien zij een nood hebben of wanneer er sprake is van een scharniermoment in het leven (bijv. bij een geboorte of overlijden). Voor hen heeft de kerk in godsdienstsociologische termen een functie van comfort gekregen. 'Comfort' is samen met 'challenge' inherent aan religie.⁷ Volgens de godsdienstsociologen Gerard Dekker en Hijme Stoffels is de kerk zich echter, onderhevig aan marktwerking en door een sterke concentratie op het privéleven van mensen, steeds meer gaan beperken tot comfort. Op deze manier is zij de utopische en uitdagende functie steeds meer verloren en is de reikwijdte van de religie en haar invloed afgenomen. Aan de gemeente van nu is de uitdaging om mensen te laten proeven aan het feit dat het comfort pas ten volle haar plaats krijgt binnen de challenge die navolging of discipelschap heet (Stoppels, 2013, pp. 55-56). Wederom zal hiervoor een missionaire houding en een open structuur nodig zijn.

De grote uitdaging voor de kerk van vandaag is te beginnen bij het startpunt van de persoon en/of toetreders van de gemeente, om ze daar vervolgens niet te laten (vgl. Stoppels, 2013, pp. 51-52; Paas, 2003, p. 83). Binnen dit proces zal een term als evangelisatie moeten worden gezien als een inwijdingsproces dat niet stopt bij een keuzemoment of wedergeboorte (zie ook 3.5.2). Een dergelijk leertraject heeft tot doel mensen te bereiken met het Evangelie en hen in te wijden in (de gewoonten van) het christelijk geloof en haar gemeenschap, waarmee het zeker 'missionair' genoemd kan worden. Daarbij is het belangrijk om vanuit het Woord uit te leggen waarom we doen wat we doen en alles wat niet vanuit het Evangelie te verantwoorden is, is het uitleggen niet waard. Hierbij past een bescheiden houding waarin het Woord niet alleen de toetreders onderwijst, maar ook de gevorderde christen of de gemeente. Het missionaire leerproces is daarbij niet slechts een opstap naar het 'echte' gemeentelven, maar bevat onderdelen die voor alle gemeenteleden van belang zijn en blijven. Het behoort tot het levenslange leerproces als onderdeel van discipelschap (Paas, 2003, pp. 83, 210-211, 214).

Chester en Timmis (2008, pp. 35-36) wijzen erop dat dit leerproces uiteindelijk moet leiden tot het uitzenden van gemeenteleden. Volgens hen staat de strategie van de kerk (bekeren en vasthouden),

⁷ Stoppels (2013):

De *comfort* is de troostende bevestigende werking van de religie. Dat geldt niet enkel voor het individu, maar ook de bredere samenleving. Godsdiensten blijken stabiliteit en continuïteit te verschaffen, ze bieden zekerheid en houvast, zeker ook in moeilijke en instabiele tijden. Het gaat hier om de conserverende werking van religie. Daartegenover staat de *challenge*, de uitdagende, de utopische functie van religie. Ze roept op tot verandering, tot omkeer en vernieuwing van zowel individu als samenleving. (p. 55)

in schril contrast met de strategie van Jezus, namelijk: trainen en eropuit sturen. Wellicht is de oorzaak hiervan dat er ergens een scheiding lijkt te zijn ontstaan tussen missionair-zijn en discipel-zijn, toen voorgangers ontdekten dat de kerk meer naar buiten gericht zou moeten zijn. Hierbij is de vorming van mensen binnen de kerk min of meer los komen te staan of is deze zelfs losgelaten. Echter, een discipel zou in zichzelf altijd missionair moeten zijn (Breen, 2013, pp. 14-16).

Waarom (leer)proces?

In §3.2 is reeds de koppeling tussen discipelschap en 'leerproces' gemaakt. Desalniettemin bestaat de kans dat we 'leren' nog steeds ten onrechte zien als het in korte tijd opdoen van kennis. Paas (2003, p. 151) beschrijft leren als cyclus van horen - uitvoeren - evalueren - opnieuw proberen. Een soortgelijke theorie zien we bij de leerstijlen van Kolb,⁸ waarbij het van belang is op te merken dat dit model het cyclische karakter van leerprocessen duidelijk illustreert, waarbij het ervaringsleren centraal staat (De Kock et al., 2012, p. 251). Met andere woorden: 'leren' blijft niet beperkt tot het cognitieve kennisniveau en is iets dat steeds terugkomt: we zijn en blijven 'altijd leerling'.

Dit geldt niet alleen voor het algemene leren, maar gaat ook op voor het missionaire leren (Paas, 2003, p. 151). Laten we hiervoor allereerst kijken naar Paulus' werk, zoals we dat tegenkomen in de Bijbel. Je zou kunnen stellen dat Paulus begon met evangelisatie, waarbij mensen tot bekering kwamen. Daarop volgend bezocht Paulus de bekeerlingen om hen te bemoedigen en aan te sporen, waarbij hij hen onderwees en zij onderdeel werden van een gemeenschap die regelmatig bij elkaar kwam. Daarnaast werkte Paulus aan het opleiden van nieuwe leiders. Op een stelselmatige manier zorgde hij ervoor dat bekeerlingen een zelfstandige kerk (huiskerken die met elkaar in verbinding stonden) konden worden (Keller, 2014, pp. 330-331). De werkwijze van Paulus wijst ons op een belangrijk aspect: evangeliseren reikt verder dan alleen het binnenbrengen van mensen, het gaat ook over het daarna onderwijzen en inwijden van hen in de christelijke gemeenschap. Juist dit totaalconcept van evangelisatie als inwijding in de christelijke gemeente heeft de kerk in Nederland, volgens Paas (2003, pp. 205-206), verloren, maar is essentieel en betreft een (langer) proces.

De reikwijdte van dit proces is duidelijk weergegeven in een schematische weergave van de Schaal van Engel (in Schwarz, 1995, p. 33), die opgenomen is in bijlage 4. Hierin kunnen we zien dat mensen verschillende stadia doorlopen, alvorens ze tot geloof komen en voorafgaand aan het lid worden van een gemeenschap. Het schema maakt zowel inzichtelijk dat 'evangelisatie' doorloopt na de wedergeboorte, als dat het ons in de praktijk kan helpen om in te schatten waar mensen zich in hun geloofsontwikkeling begeven om hier mogelijk op aan te kunnen sluiten.

Desalniettemin zien we in vele gemeentemodellen dat de participatie of inzet rond de zondagse eredienst het start- of ijkpunt is voor de gemeente en veel minder het proces van geloofsontwikkeling. Er heerst een activiteitengerichte benadering, waarbij gemeten wordt in kwantiteit, oftewel de deelname. De gemeente zal echter toe moeten groeien naar een benadering waarin we primair letten op processen, oftewel de impact die het heeft en de geloofsgroei die het teweegbrengt (Stoppels, 2013, pp. 52-53). Het belang hiervan voor het missionaire leerproces komen we opnieuw op het spoor wanneer we stilstaan bij 'bekering'. Bekering mondt uit in gedragsverandering, maar het begint daar niet mee (vgl. stadium +1 en +2 op de Schaal van Engel). De wedergeboorte, geleid door de Heilige Geest, wordt gevolgd door bekering: het is een proces.⁹ Dit blijkt ook uit de ervaringen met toetreders. Zij hebben wel degelijk inzicht gekregen in hun zonde en schuld, maar dit gebeurt vrijwel altijd pas na

⁸ Volgens Kolb zijn er vier voorkeursleerstijlen: de dromer; de denker; de beslisser; de doener. Ook beschrijft hij een leercyclus die vanuit een 'concrete ervaring', via 'reflectief observeren' en 'abstract conceptualiseren' tot 'actief experimenteren' leidt, waaruit een nieuwe 'concrete ervaring' volgt. Zo ontstaat de volgende leercyclus (zie verder De Kock et al., 2012, pp. 251-255).

⁹ Paas (2003) gebruikt hierbij wedergeboorte als term voor:

Het begin van de door de Geest gewerkte vernieuwing van ons leven en de daaropvolgende constante vernieuwing van binnenuit, die tot uiting komt in liefde tot God en de naaste. 'Bekering' en 'geloof' zou men dan kunnen beschrijven als de menselijke reactie op de roeping en de wedergeboorte. Zij zijn vruchten van dit vernieuwende ingrijpen van de Geest. (p. 128)

Met andere woorden: het 'moment' wedergeboorte wordt gevolgd door het 'proces' van bekering.

hun wedergeboorte. Dit proces van groei krijgt gestalte onder het Woord en in de christelijke gemeenschap. Daarbij mogen we ons zelfs afvragen of ook de sacramenten hier een rol in zouden moeten krijgen. Met het oog op een missionair leerproces vraagt dit hoogstwaarschijnlijk een nieuwe doordenking van de eisen die we stellen aan een gast, geïnteresseerde of toetredende. Krijgen zij de kans te groeien op vruchtbare grond, zoals ook een goede boom tijd nodig heeft voordat het goede vruchten voortbrengt, of wordt er van hen verwacht dat ze direct allerlei goede vruchten voortbrengen (Paas, 2013, pp. 59-60, 128-130)?

We zouden ons zelfs nog kunnen afvragen of evangelisatieprogramma's wel echt zoveel zin hebben, wanneer zij uitgaan van kerken die de zoekers, twijfelaars of net bekeerden niet daadwerkelijk kunnen ontvangen en ondersteunen in hun proces. We zouden daarom niet uit moeten gaan van evangelisatieprogramma's, maar van een daadwerkelijk evangeliserende gemeenten (Keller, 2014, pp. 333-334).

3.3.2 Essentiële aspecten

Het missionaire leerproces is gericht op (inwijding in) de gemeenschap

Al eerder is het missionaire leerproces met als doel de inwijding van mensen in (de gewoonten van) het christelijk geloof én haar gemeenschap, ter sprake gekomen. Dit leerproces gaat immers verder dan alleen het individuele: het heeft net zo goed de gemeenschap / kerkelijk gemeente op het oog. Daarom moeten we ons in de praktijk niet beperken tot het laten ontstaan van contacten tussen ongelovigen en individuele christenen, maar zouden we ongelovigen in contact moeten brengen met de christelijke gemeenschap. Alleen op deze manier kunnen zij met de gemeenschap kennismaken, haar aan het werk zien en ontdekken dat en hoe het werkt, waarbij het leren draait om relatie(s) (vgl. Chester & Timmis, 2008, p. 59; De Kock et al., 2012, pp. 195, 201). Om hieraan op een goede manier vorm te kunnen geven, is het belangrijk dat er regelmatig instapmomenten zijn voor zowel nieuwelingen als gevestigde leden en de groepen niet te snel worden gehusseld, zodat gemeenschapsvorming plaats kan vinden (Paas, 2003, pp. 218-219). Om dit een goede kans te geven, zullen we eveneens rekening moeten houden met de sociale en ethische afstand die er veelal tussen seculiere of net gelovige mensen, en reeds gevestigde christenen bestaat. Aansluiten bij hun beginsituatie betekent het toepassen van lage drempels en een waar ontvangst, waarbij zondekennis gezien moet worden in het proces van bekering en geen voorwaarde mag vormen voor genade! Met andere woorden: we zouden terughoudend moeten zijn in morele eisen en ontspannen om moeten gaan met autoriteit. Hierdoor ontstaat de ruimte om een identiteitsvormende gemeenschap te zijn, waarin de Geest door Woord en sacrament kan werken. Juist in de setting van een kleine groep kunnen mensen leren hoe gewoonten in het alledaagse leven werken (Paas, 2003, pp. 87-88, 131-132). Het is daarbij wellicht goed om ons te realiseren dat elke groep uniek is en er daarom telkens kritisch gekeken moet worden welk onderwijs en welke manier goed is voor de desbetreffende groep (Chester & Timmis, 2008, pp. 95-96).

Het missionaire leerproces vraagt dat we duidelijk zijn over de kern

Om een gemeente met een missionair leerproces te kunnen zijn, zullen we niet alleen verwelkomend of uitnodigend, maar ook transparant en duidelijk moeten zijn, mede met het oog op wat we van betrokkenen verlangen. Dit vraagt dat we kritisch ons gebruik van het Woord, de traditie en de sacramenten overwegen, zodat deze als middel maar niet als barrière tussen Christus en de nieuweling worden ingezet. Het zal nodig zijn duidelijkheid te verkrijgen over de kernzaken van het christelijk geloof, zodat andere zaken, en/of diversiteit hierin, meer ruimte kunnen krijgen in het proces (vgl. Paas, 2003, pp. 88, 143, 180; Stoppels, 2013, p. 13). Op een soortgelijke manier wijzen Chester en Timmis (2008, p. 31) erop, dat we kritisch moeten zijn op onze activiteiten en er voor moeten zorgen dat het daadwerkelijk geworteld is in het Woord. En verder, waar het christelijk leven niet zonder vormen, gestalten en beddingen kan, is het een interessante vraag welke daadwerkelijk van belang zijn

voor het missionaire leerproces en/of discipelschap. Welke rituelen¹⁰ missen of hebben we en functioneren deze rituelen nog zoals ze ooit bedoeld zijn? Het is essentieel om, waar nodig, eigentijdse varianten te vinden. Daarbij mag verwacht worden dat deze meer dan voorheen verschuiven naar (kleinere) netwerken binnen de gemeente, mede als onderdeel van discipelschap (Dekker et al., 2014, pp. 96, 100, 105).

Een ander aspect is het vormen van transparantie en duidelijkheid m.b.t. lidmaatschap. In de huidige samenleving zien we dat de nadruk op lidmaatschap een negatieve uitwerking lijkt te hebben (vgl. Boersema & Paas, 2011, p. 110). Dit schuurt met de praktijk van veel gemeenten, die worden gekenmerkt door een structuur van 'binnen' en 'buiten'. Om de drempel hierin te verlagen en omdat de missionaire context eigenlijk om een geleidelijk ingroeien vraagt, past een meer vloeibare en flexibele overgang. Hierbij zouden we eerder moeten denken in verschillende categorieën van lidmaatschap (Paas, 2003, pp. 132, 182-184). Interessant is wat Paas (2003) hierover zegt:

Zeker in het seculiere westen blijkt steeds weer dat kerken die er werkelijk in slagen met grote regelmaat nieuwkomers 'uit de wereld' te trekken en te integreren, zich kenmerken door (a) een theologische visie op de verschillende fasen waarin mensen zich op 'de weg van Christus' (vgl. Hand. 18:25) bevinden, en (b) een organisatie die rondom deze theologische visie is gebouwd. *In feite is een samenhangend missionair beleid in een plaatselijke gemeente nauwelijks mogelijk zonder een dergelijke organisatie!* (p. 183)

Het op deze manier moeten nadenken en vormgeven aan de gemeente schuurt wellicht aan nieuwe gemeenten en bewegingen die graag informeel, los en niet-georganiseerd willen blijven. Echter is het maken van keuzes, en daarmee een stuk institutionalisering, onvermijdelijk (Keller, 2014, p. 319).

(Inhoudelijke) bouwstenen voor het missionaire leerproces

Uit de hiervoor besproken theorie kunnen al heel wat aspecten worden afgeleid voor het missionaire leerproces. Voor het overzicht en de volledigheid, evenals het gemak om na dit onderzoek verschillende onderdelen nader te bekijken, zal ik de bouwstenen die Paas (2003, pp. 208-213) voor het missionaire leerproces aanreikt kort benoemen:

1. Het heeft **tijd** nodig om iemand goed in te kunnen wijden in het dagelijks leven van de gemeente.
2. Het hebben van **een goed plan of schema** is nodig om iemand te kunnen integreren. Enerzijds zal hierbij een lage drempel worden toegepast, die anderzijds uit zou moeten komen bij een opklimmende toewijding. Transparantie en het uitblijven van een verborgen agenda zijn hierbij eveneens van belang.
3. Het inwijdingsproces gaat gepaard met **inbedding in het hele gemeentelven**. De rol van de gemeenschap bij de inwijding, maar ook het zicht op de verschillende (theologische) ontwikkelingsfase is hiervan onderdeel.
4. Het heeft **een holistisch karakter**. Het zou niet beperkt moeten blijven tot 'het hoofd', maar ook de wil en de emotie doen erin mee. Het is een veranderingsproces van het hoofd, hart en handen. Onder andere rituelen en persoonlijke gesprekken kunnen hier vorm aan geven.
5. Het doel is de **inwijding in het geloof en de gemeente** (en dus niet het bijbrengen van kennis).
6. Het is een proces **onder begeleiding**. Dit heeft het karakter van persoonlijke begeleiding en kan worden vormgegeven door bijvoorbeeld mentoraat.¹¹
7. Het is een proces dat na het binnenkomen van nieuwelingen eveneens **is gericht op het uitzenden van hen**.
8. Het is opgezet rondom het besef dat bekering een **levenslang proces** is en we altijd leerling blijven.

¹⁰ Denk hierbij aan overgangs- of markeringsrituelen om, bijvoorbeeld met de doop, een duidelijk verschil aan te duiden tussen het 'toen' en 'nu'.

¹¹ Zie hiervoor bijvoorbeeld ook Stoppels (2013, pp. 147-149) en het meester-gezel-leerlingmodel, behandeld door De Kock et al. (2012).

9. Het vraagt dat **de gemeente haarzelf serieus neemt**. Het missionaire leerproces verdient de inzet van haar beste mensen en is onderdeel van de boodschap die de kerk heeft.
10. De **sacramenten** hebben een (geleidelijke) rol in het inwijdingsproces.

Op het inhoudsniveau kan aan de volgende bouwstenen worden gedacht, welke zijn gebaseerd op W. Verboom (1 t/m 5) en William Abrahams (6 & 7) (Paas, 2003, pp. 214-218):

1. **De Bijbel**, waarbij dit punt zich concentreert op het leren gebruiken van de Bijbel. In het missionaire leerproces moeten mensen geholpen worden in de praktische omgang met de Bijbel en het integreren daarvan in hun (dagelijks) leven.
2. **De inhoud van het christelijk geloof**, waarbij vooral kennis komt kijken. Wanneer iemand kiest voor Christus en zijn gemeente, is het belangrijk dat ze basiskennis hebben over wat het christelijk geloof, de traditie en praktijk inhoudt. Zo krijgen ze een eerlijke keuze. Het is goed hierin individueel aan te sluiten, maar de gemeente mag hierin ook basiskennis verwachten.
3. **Het geloven zelf**, waarbij het gaat om de praktijk, de beleving en hoe werkt het? Veel belangstellenden zitten juist met deze vragen. Ze zoeken naar het 'hoe' en wat er zo verschillend is ten opzichte van al het andere. Hier zijn andere personen als identificatiefiguren voor nodig.
4. **De christelijke gemeente**, waarbij de oriëntatie op het gemeentezijn wordt behandeld. Zoals al eerder voorbij is gekomen, is het in het missionaire leerproces belangrijk dat hierbij een wederzijdse vorming aan het Woord plaatsvindt. Met andere woorden: een nieuwkomer mag kritisch naar het handelen van de gemeente kijken, waarbij het Woord als leidraad genomen dient te worden en niet 'de gewoonte'.
5. **De heiliging**, waarbij het eigenlijk gaat om de geleidelijke vorming in het geloof, wat resulteert in het liefhebben van God en het liefhebben van onze naasten als onszelf. Het betreft hier wederom een inwijding in Gods Koninkrijk (gekend uit het Woord) en niet de 'heiliging' naar de traditie of gewoonten van de desbetreffende gemeente. Mogelijk ten overvloede noem ik opnieuw dat het er niet om gaat dat dit doel bereikt wordt binnen het inwijdingsproces of dat een christen hier überhaupt perfectie in behaalt. Op dit punt is het belangrijk dat er gesproken wordt over de praktijk in het dagelijks leven van de desbetreffende persoon. Ook hierbij komt begeleiding en het hebben van identificatiefiguren om de hoek kijken. Eveneens belangrijk is om eventuele ethische hindernissen steeds weer terug te brengen naar de kernzaken van het christelijk geloof.
6. **Het leven in en door de Geest** is zo'n fundamenteel onderdeel van het leven als christen dat het inhoudelijk niet kan ontbreken. Het is hier niet de plaats om de diepte ervan in het inwijdingsproces voor te schrijven, maar voorkomen moet worden dat nieuwelingen alleen maar toeschouwer kunnen zijn van wat God (door anderen heen) doet, terwijl Hij ook hen kan inzetten en gebruiken. Zouden we daar niet alert op zijn, dan zouden we hierdoor zelfs een verkeerd beeld van God, eigen identiteit en daarmee een verkeerde cultuur kunnen introduceren.
7. **De geestelijke discipline**, die betrokken is bij en nodig is voor meerdere bouwstenen, zal leiden tot een rijk geestelijk leven. Nieuwelingen zullen hierin meegenomen moeten worden, juist om andere bouwstenen in hun leven toe te leren passen.

Naast deze bouwstenen kunnen we nog gebruikmaken van kerntaken die Paulus ons leert, om zo de invulling van een missionair leerproces in te delen en verder vorm te geven. Zowel zijn prediking als zijn praktijkvoorbeeld liet in zijn brieven drie kerntaken zien, namelijk: overdragen, aansporen (toerusten en opbouwen) en onderscheiden. Deze laatste houdt in dat we de omstandigheden van de wereld en ons dagelijks leven leren bekijken en verstaan vanuit Gods ogen (De Kock et al., 2012, p. 84).

Het missionaire leerproces vraagt samenhang en (groeps)diversiteit

Tot slot wil ik in deze paragraaf nog enkele aspecten noemen die, o.a. vakdidactisch gezien, bevorderend zijn voor een leerproces en daarmee ook toegepast kunnen worden in het missionaire leerproces. Daarbij heb ik tevens punten uit een onderzoek van de 'Indianapolis Center for Congregations' in de Verenigde Staten verwerkt, welke onderzoek deed naar factoren die een rol spelen in het vermogen van gemeenten en parochies om te leren (in Stoppels, 2013, pp. 136-140).

Diversiteit kan op verschillende manieren het leerproces bevorderen. Het is goed om te zorgen dat groepen heterogeen zijn, zowel cognitief als in leerstijl (De Kock et al., 2012, p. 244). Ditzelfde geldt voor een vermenging van nieuwe en gevestigde christenen of beter nog, ook geestelijk leiders die gezamenlijk met hen leren. Daarnaast leren gemeenschappen meer en beter wanneer ze over hun eigen muren durven heen te kijken en gebruik durven te maken van elementen, inzichten of perspectieven die niet tot de eigen gewoonte of traditie behoren. Dit vormt een extra reden om aandacht te besteden aan het wederkerige leerproces binnen gemeenschappen, om een open houding te hebben richting nieuwkomers en om richting hen een actief luisterende houding aan te nemen (vgl. Stoppels, 2013, pp. 136-138).

Een ander aspect wat het (missionaire) leerproces ten goede komt, is het stellen van verschillende leerdoelen. Daarnaast is het essentieel om enerzijds te zorgen voor samenhang tussen de verschillende leeractiviteiten en anderzijds onnodige overlap binnen één en/of tussen verschillende leeractiviteiten te voorkomen. Wanneer hier niet voldoende oog voor is, is het gevaar dat de leeractiviteiten afzonderlijke eilandjes worden, waarin wel geïnvesteerd wordt, maar mensen de meerwaarde niet meer merken en afhaken. Om hier zicht op te krijgen of te houden, kan het helpen om o.a. rekening te houden met een inhoudelijk perspectief (waar en wanneer komen bepaalde onderwerpen ter sprake), een perspectief van functies/aspecten in de gemeente (bijv. waar aandacht is voor pastorale, missionaire of diaconale thema's) en een perspectief van doelgroepen (waar leren doelgroepen apart en/of gezamenlijk) (De Kock et al., 2012, pp. 244, 274, 277-278). De uiteindelijke focus moet hierbij zijn dat leerprocessen in de gemeente elkaar moeten versterken en op elkaar moeten voortbouwen (Paas, 2003, p. 219).

3.4 Essentiële aspecten van discipelschap

In deze paragraaf wordt het accent van het (missionaire) leerproces verlegd naar discipelschap. Aangezien discipelschap als de meest eigenlijke manier van missionair zijn gezien kan worden, kunnen we de aspecten uit §3.3.2 eveneens in acht nemen waar het gaat om discipelschap (Dekker et al., 2014, p. 129). Voordat ik in §3.4.2 inga op essentiële aspecten van discipelschap die in de literatuur worden beschreven, wil ik in §3.4.1 eerst aandacht besteden aan de vraag waarom ons huidige discipelschap vaak niet lijkt te werken of niet van de grond komt en waarom het (toch) onze focus verdient. Ook dit zal zicht geven hoe goed functionerend discipelschap vormgegeven kan worden.

3.4.1 Discipelschap?

Waarom discipelschap niet lijkt te werken

Als eerste reden kan opgemerkt worden dat het belang van discipelschap vaak niet wordt ingezien. Volgens Ogden (2008, pp. 46, 48) komt dit doordat het christelijk leven is afgezwakt tot een eeuwigheidsgarantie, waarbij de wedergeboorte en het daarmee behouden zijn de focus opeist. Daarmee is de aandacht voor het daadwerkelijk leven als leerling van Jezus verloren gegaan. Daar waar wel aandacht wordt geschonken aan discipelschap, is dit over het algemeen in programma's gegoten. Echter werken programma's niet als hét middel om discipelen te maken. Enkele manco's rondom deze discipelschapsprogramma's zijn: vaak zijn ze gebaseerd op kennis; passief ontvangen is mogelijk of zelfs gebruikelijk; ze zijn gemaakt voor de groep en ruimte voor individuele aandacht of groei is er niet of nauwelijks; persoonlijke verantwoordelijkheid ontbreekt (Ogden, 2008, pp. 41-46). Daarop kunnen we aanvullen (ook los van programma's) dat er vaak te weinig persoonlijke begeleiding en betrokkenheid is. Daarentegen hebben we juist kleine, zeer verantwoordelijke, relationeel transparante en oprechte discipelschapseenheden nodig om een dergelijke relatie aan te kunnen gaan (Ogden, 2008, pp. 41-46, 56). En daarbij blijkt uit ervaring, dat het grootste deel van het onderwijs en de training vooral plaatsvindt in de niet-geplande gesprekken, die gaan over het dagelijks leven, en dus

niet in programma's. Discipelschap is iets dat je doet 'along the road' en 'on the job' (Chester & Timmis, 2008, p.118).

Al eerder zijn we tegengekomen dat voor het leerproces de gemeenschap van groot belang is, net als het zicht op het totaalconcept van evangelisatie als inwijding in de christelijke gemeente. Begrijpelijk zal dan ook zijn dat waar (een van) beide ontbreekt, discipelschap niet zal slagen. Dit komt onder meer tot uiting in programma's die los staan van het dagelijkse gemeentelven (Paas, 2003, pp. 205-206).¹² Discipelschap kan in de praktijk ook bemoeilijkt worden doordat het element van toerusting en vermenigvuldiging, zowel in de cultuur als in de structuur van menig kerkelijke gemeente, ontbreekt. Voorgangers zijn veelal primair gericht op het individuele (crisis)pastoraat. Paulus leert ons echter dat hun taak allereerst het toerusten van de heiligen is (Efeziërs 4:12). Dit werkt vervolgens door in de hele gemeente (Stoppels, 2013, pp. 149-150).

Tot slot noem ik het gebrek aan een duidelijke weg naar geestelijke volwassenheid en een gebrek aan langetermijnfocus op het vormings- en toerustingsaanbod in de gemeente, wat eveneens nadelige invloed op discipelschap heeft.¹³ Volgens Stoppels heeft dit zelfs te maken met een identiteitsprobleem van de kerk. Het gevolg van dit gebrek is dat er tevens een gebrek is aan een doelgericht proces, waarvan het belang in de vorige paragraaf reeds besproken is (vgl. Ogden, 2008, pp. 54-55; Stoppels, 2013, pp. 131-132).

Waarom discipelschap?

Om te beginnen, kan ik vanuit §3.2 al een aantal punten benoemen, die een antwoord geven op de vraag waarom discipelschap onze focus zou moeten hebben. Het begrip 'discipel' heeft een prominente plaats in het Nieuwe Testament. Discipelschap legt nadruk op het proces van actieve navolging, waarbij discipelschap als term beter voldoet dan enkel 'leerling'. En het reikt verder dan dat, doordat het is verbonden met de opdracht ook zelf discipelen te maken (Dekker et al., 2014, p. 129; Stoppels, 2013, pp. 64-65). Wellicht mogen we ons zelfs afvragen of deze opdracht in combinatie met Jezus' praktijk, zoals we die in het Nieuwe Testament tegenkomen, ons wijst op discipelschap als dé strategie die Jezus ons voorhoudt. Met dit in het achterhoofd verdient het des te meer onze focus, zeker aangezien veel orthodox christelijke leiders niet weten hoe ze discipelen zouden kunnen maken (Breen, 2013, pp. 14-16).¹⁴

Wat we ook al eerder tegen zijn gekomen, is dat discipelschap niet beperkt blijft tot slechts een deel van het leven: het is juist leerling zijn in alle situatie en in heel het leven. Daarmee is het 'fulltime' en is het verweven met de praktijk van het alledaagse leven, zoals het onderwijs in het Oude Testament daarmee ook verbonden was (vgl. Breen, 2013, p. 25; Chester & Timmis, 2008, p. 145; Dekker et al., 2014, p. 128; De Kock et al., 2012, p. 69). Een andere focus of term dan discipelschap zou hieraan geen recht doen.

De focus op discipelschap is volgens Stoppels (2013, p. 66) ook nodig, omdat het de blik verschuift van de deelname aan activiteiten, naar de vrucht die activiteiten opleveren. Tevens helpt de focus op discipelschap ons, om niet te vallen in de valkuil waarbij we ons direct concentreren op de vormgeving van de hedendaagse geloofsgemeenschappen. Daarentegen doen we een stap terug, waardoor we beter en allereerst stilstaan bij de vraag waar het daadwerkelijk om draait als leerling van Jezus Christus om dit vervolgens te vertalen naar gemeenschapsvorming en activiteiten (Stoppels, 2013, p. 13). Chester en Timmis (2008, p. 86) beschrijven dat we een verschuiving nodig hebben van de 'onderhoudsmodus' naar de 'missiemodus'. De focus op kerk (als doel) geeft ons geen garantie voor het ontstaan van discipelen. Sterker nog, dan bestaat er een grote kans dat we afhankelijke consumenten creëren. "Hier gaat het om: als je mensen tot discipelen maakt, krijg je altijd de kerk. Maar als je doel de kerk is, krijg je zelden discipelen" (Breen, 2013, p. 15). We zien dit eigenlijk ook

¹² Denk bijvoorbeeld aan een Alpha-cursus, die gebruikt kan worden als introductie maar daarin/-na wel de integratie in de gemeente vereist.

¹³ Het gebrek aan dit aanbod baseert Stoppels o.a. op Hans Eschbach, die constateerde dat het cursusaanbod vanuit verschillende wijkgemeenten de hobby's en interesses van de predikanten weerspiegelde en Gerben Heitink, die signaleert dat er een gebrek aan doelstellingen en planmatigheid heerst.

¹⁴ Wat hij baseert op een eigen onderzoek onder een breed publiek aan christelijk leiders.

functioneren bij Paulus, wanneer hij een kerk sticht in een nieuwe plaats. Door hier een context van discipelschap te creëren, kan men proeven aan wat de christelijke gemeenschap betekent en ontstaat er een gemeente omheen (Chester & Timmis, 2008, p. 91).

Laat ik hiervan uit ook meteen de kwantitatieve groei van de gemeente aanstippen. De Bijbel spreekt zowel over groei in genade, als over groei in aantal. Daarnaast bestaat er ook nog een organisatorische groei. Om als gemeente te kunnen blijven groeien, is een balans tussen deze drie noodzakelijk, waarbij we het ons niet kunnen permitteren de focus van de kwantitatieve groei af te halen. Groei in aantal is immers een kenmerk van een gezonde gemeente. Om zo te kunnen groeien, hebben we het nodig om discipelen te maken, die zelf ook weer discipelen maken. Hiervoor hebben we discipelschap nodig. Alleen op deze manier ontstaat er groei in de zin van vermenigvuldiging (Krol, 2001, pp. 102-103).¹⁵

In §3.3.1 is reeds ingegaan waarom juist in deze tijd een missionaire aanpak vereist is, wat ik hier m.b.t. discipelschap niet zal herhalen. Wel wil ik de invloed van de seculiere samenleving ook van de andere kant belichten. Deze maakt discipelschap niet alleen actueler dan ooit, omdat het nieuwelingen kan bereiken, maar het zorgt ook voor een tegenwicht aan de invloed die de seculiere wereld op christenen heeft. Wanneer we mensen niet helpen met het omgaan met de seculiere samenleving en we te weinig aan karaktervorming doen, dan zal de invloed vanuit de wereld sterker zijn (Dekker et al., 2014, p. 129; vgl. Tim Vreugdenhil, in Stoppels, 2013, pp. 126-127). Ook zal vrijblijvendheid, waar wellicht menig gemeente mensen mee probeert vast te houden, niet leiden tot toewijding aan Christus, integendeel, het blijkt mensen niet op het juiste spoor te zetten (Stoppels, 2013, p. 72).

3.4.2 Essentiële aspecten voor discipelschap

Bij deze beschrijving van essentiële aspecten voor discipelschap heb ik gekozen om aspecten te noemen die zowel in de lijn van het literatuuronderzoek als m.b.t. de context van Dynamis relevant lijken te zijn. Zo biedt het enerzijds een kader ter evaluatie van de huidige praktijk van Dynamis en anderzijds een overzicht van aspecten om achteraf nader te bekijken.

Discipelschap moet uitnodigend en uitdagend zijn

Deze termen doen wellicht denken aan de eerder genoemde termen 'comfort' en 'challenge', die hiermee raakvlakken hebben. Om een cultuur te creëren waarin gegroeid kan worden, is het nodig om een goede balans te hebben tussen uitnodigend en uitdagend zijn. Uitnodiging heeft hier betrekking tot uitnodigend zijn om een relatie met iemand aan te gaan, zodat je invloed hebt op elkaars leven. Dit gaat gepaard met o.a. veiligheid, liefde en bemoediging. De uitdaging heeft betrekking tot het uitdagen van deze persoon om daadwerkelijk te leven vanuit de identiteit als zoon of dochter van God en toe te groeien naar het karakter van Jezus. Mist of de uitnodiging of de uitdaging, dan belemmert dit de groei aanzienlijk (Breen, 2013, p. 21).

Discipelschap kent verschillende fasen

Zoals al eerder is gebleken, is het belangrijk om zicht te hebben op verschillende ontwikkelingsfasen op de weg van inwijding en tot geestelijke volwassenheid. Ogden (2008, pp. 88-124) werkt dit uit aan de hand van het praktijkvoorbeeld van Jezus en Paulus' termen van geestelijk ouderschap (zie Tabel 1).

	Jezus	Paulus

¹⁵ Waar we ons richten op kwantitatieve groei, moet opgemerkt worden dat vermenigvuldiging anders is dan vermeerdering. Stoppels (2013, p. 150) ligt dit als volgt toe:

Christian Schwarz maakt een onderscheid tussen vermeerderen en vermenigvuldigen. Bij vermeerdering raakt de voorganger betrokken bij steeds meer activiteiten en personen. Uiteindelijk is de maat vol en kan er niets meer bij. Dat is niet alleen voor de voorganger fnuikend - oververmoeidheid ligt op de loer - maar ook voor de gemeenschap. Want als de voorganger vertrekt, zijn veel van diens investeringen ook weg. Anders ligt het bij vermenigvuldiging. Daarbij investeert de voorganger in een beperkte groep 'betrouwbare mensen' die op hun beurt weer zullen kunnen investeren in anderen. Zo ontstaat er een olievlekwerking.

Fase 1	Jezus is het levende voorbeeld (ik doe, jullie kijken)	Imitatie (babytijd)
Fase 2	Jezus is de uitdagende leraar, leerlingen assistent (ik doe, jullie helpen)	Identificatie (kindertijd, wederzijds hart delen)
Fase 3	Jezus als ondersteunende coach (jullie doen, ik help)	Aanmoediging (adolescentie, leren en fouten maken)
Fase 4	Jezus als ultieme delegeerder (Jezus delegeert volledig)	Participatie (volwassenheid, wederkerig toerusten)

Tabel 1. Ontwikkelingsfasen a.d.h.v. het praktijkvoorbeeld van Jezus en Paulus' termen van geestelijk ouderschap.

Elke fase vraagt om een aparte aanpak en/of leiderschap, waarmee ik bovenstaand overzicht aanvul met de visie die Breen (2013, pp. 105-121) hierop heeft. Fase 1 vraagt volgens hem om veel sturing en voorbeeld en hierbij mag weinig consensus en uitleg zijn. Het gevaar in deze fase is om in een democratisch model te vervallen. In fase 2 is er nog steeds veel sturing en voorbeeld nodig, maar is het ook belangrijk om veel met elkaar te bespreken. Dit richt zich met name op het delen van visie (wat in deze fase vaak weggezaakt is) en genade (aangezien discipelen in deze fase zich vaak onbekwaam voelen). De leider is als visionair/coach aanwezig. In fase 3 verschuift deze meer naar pastorale aanwezigheid. Het gezamenlijke doel wordt omarmd, waardoor minder sturing nodig is en er meer consensus is. In deze fase blijft veel met elkaar bespreken belangrijk, maar de discipel krijgt meer inspraak en verantwoordelijkheid. In de laatste fase (4) wordt de discipel voorbereid om zelfstandig te functioneren. Hierbij is weinig sturing, weinig voorbeeld, maar wel veel onderlinge consensus en uitleg.

Discipelschap maakt gebruik van drie leermethoden

Om discipelschap tot zijn recht te laten komen, is het nodig drie leermethoden in het leerproces op te nemen. Onderwijskundigen omschrijven dat we leren door 1) instructie; 2) praktisch leren; 3) natuurlijk leren. Met andere woorden: door informatieoverdracht van leraar op leerling; door het imiteren van een voorbeeld/leraar; en door intuïtief te leren (Breen, 2013, p. 25). Van intuïtief leren is sprake wanneer je iets leert doordat je er steeds aan blootgesteld wordt, zonder dat er een bewust onderwijs plaatsvindt. Zo kun je in de christelijke taal, gewoonten en geloofsvoorbeelden ondergedompeld en gevormd worden, doordat simpelweg de cultuur dit 'leert'. (vgl. Stoppels, 2013, p. 129). Dit laatste wijst ons tevens op het belang om in de gaten te houden wat onze cultuur (onbewust) communiceert. Want hoe goed onze strategie voor discipelschap ook is: "culture eats strategy for breakfast" (Peter Drucker, in Stoppels, 2013, p. 133).

Discipelschap vraagt om (contact tussen) kleine gemeenschappen

Waar Dekker et al. (2014, pp. 105-106) enerzijds het belang van een gezamenlijke zondagse viering benadrukken, stellen zij anderzijds dat het juist de christelijke gemeenschappen in het dagelijks leven zijn (netwerken genaamd), waar zij oefening van het geloof zien plaatsvinden. Dergelijke kleinere gemeenschappen bieden de ruimte voor discipelschap en het is juist de familiere sfeer van een kleine groep waarin onderwijs, vermaning en zorg voor elkaar tot bloei komt (Chester & Timmis, 2008, pp. 93-94). Een ander voordeel is dat potentiële leiders in een kleine groep sneller boven komen drijven (Krol, 2001, p. 212). Echter, alleen een dergelijke kleine gemeenschap biedt niet de oplossing. Voor de leerdynamiek is kruisbestuiving bevorderlijk en ook sociologisch gezien, moet aandacht geschonken worden aan andere groepsgrootten. Enerzijds hebben we een grotere groep nodig, namelijk op sociaal niveau (20-70 personen),¹⁶ voor de identiteitsvorming (Stoppels, 2013, pp. 36, 130-131). Hierbij is het belangrijk om er bewust voor te zorgen dat deze groep daadwerkelijk een sociale groep vormt, waarin identiteit en verwachtingen als gezamenlijk goed worden gedeeld. Dit is namelijk niet vanzelfsprekend (Giddens, 2009, p. 815). Anderzijds hebben we juist ook een kleinere groep nodig dat bestaat uit het

¹⁶ Joseph R. Myers (in Stoppels, 2013, p. 36) beschrijft op sociologisch gebied dat er vier niveaus van de sense of belonging zijn: publiek (75+); sociaal (20-70); persoonlijk (3-12); en intiem (2).

intieme niveau van twee (of drie) personen. Zonder komt discipelschap niet volledig tot zijn recht (Breen, 2013, p. 41).

Discipelschap heeft een eigen taal nodig

Om ervoor te zorgen dat er een gezamenlijke (discipelschaps)cultuur ontstaat, is een gemeenschappelijke taal belangrijk. Zeker wanneer we werken met verschillende kleine gemeenschappen. Volgens sociologen is het namelijk de taal die cultuur creëert en hier richting aan kan geven. Wanneer we een dergelijke taal ontwikkelen, is het, binnen de context van discipelschap, belangrijk dat deze zowel voor insiders als voor nieuwelingen begrijpelijk en goed te verstaan is (Breen, 2013, pp. 51-52). Een gezamenlijke taal zal zowel de inwijding in een kleine gemeenschap bevorderen, als dat het een belangrijke bijdrage zal leveren aan het vormen van een sociale groep.¹⁷

Discipelschap en de persoon van vrede

In §3.2 viel reeds op dat Jezus verschillende niveaus van betrokkenheid kende tot zijn volgelingen en discipelen. Wanneer we vorm willen geven aan kleine gemeenschappen en daarbij ook intiem contact (sociologisch gezien) met discipelen willen hebben, zullen ook wij keuzes moeten maken aan wie we onze tijd besteden. Hiervoor is het nodig om op zoek te gaan naar personen van vrede (vgl. Lucas 10: 5-6). “Een persoon van vrede is iemand die bereid is om te luisteren naar de boodschap over het Koninkrijk en de Koning. Hij is bereid om te ontvangen wat God op dat moment door jou heen tegen hem wil zeggen” (Breen, 2013, p. 167). Voor de dagelijkse praktijk is het in dat licht ook relevant te realiseren dat we niet koste wat kost iedereen binnenboord hoeven te houden (missioloog David Bosch, in Stoppels, 2013, p. 76; vgl. Matteüs 19: 16-26).

Discipelschap is gericht op drie dimensies

Deze dimensies heb ik eerder genoemd in §3.2 en kunnen worden gebruikt in de vormgeving van het leerproces, te weten: boven; binnen; buiten. We leren als discipel over de relatie met God, met medechristenen en met andere mensen in de wereld om ons heen. Een dergelijke oriëntatie bespreekt De Kock et al. (2012, p. 21) m.b.t. het leren in de gemeente. De drie dimensies vanuit zijn doelstelling van catechese kunnen dan verwoord worden met: 1) persoonlijk geloof (de lijn naar God toe); 2) de christelijke gemeente (en wat het betekent daarbij te horen); 3) de hedendaagse maatschappij (en hoe daarin als christen te leven).

Discipelschap en stimulerende klimaatcondities

Ondertussen zal het duidelijk zijn dat de uitvoering van discipelschap vraagt om kleine groepen. Breen (2013) kiest voor groepen van vier à zes mensen, of maximaal tien, die hij een huddel noemt. Ogden (2008) kiest hierbij voor triades, bestaande uit één discipelmaker en twee of drie discipelen. Volgens hem kan alleen een triade voldoen aan een aantal klimaatcondities die binnen een discipelschapsrelatie nodig zijn. Het gaat hierbij om transparant vertrouwen, het hanteren van de waarheid van Gods Woord en wederzijdse aanspreekbaarheid. In een grotere groep (bijv. een doorsnee kring) ontbreekt volgens hem altijd één van deze condities. Ook Breen (2013, p. 181) wijst ons op verschillen met een kring(leider): een huddel is niet open voor publiek; de huddelleider is veel minder facilitair verantwoordelijk; en de uitdaging kan hoger liggen omdat er geen rekening gehouden hoeft te worden met gasten/instromers. Zowel Ogden als Breen wijzen op het belang om regelmatig (minimaal eens per twee weken) bij elkaar te komen, commitment te vragen voor een (langere) bepaalde tijd en de uitnodiging vanuit de discipelmaker richting een potentiële discipel.¹⁸

¹⁷ Voor een verdere uitwerking hoe een gezamenlijke taal eruit zou kunnen zien, kunnen de hoofdstukken 5-10 uit Breen (2013) worden bestudeerd.

¹⁸ Voor meer informatie over huddels verwijst ik naar Breen (2013, pp. 180-190).

Hoofdstuk 4 - Dynamis onderzocht

4.1 Inleiding

Om een goed beeld te krijgen van gemeente Dynamis, heb ik mijn praktijkonderzoek zowel gericht op de gemeente door de ogen van de pionier als op de beleving van de deelnemers. Naast een vergelijking met het kader dat het literatuuronderzoek aanreikt, is hiermee ook een vergelijking mogelijk tussen de beleving van de pionier en de deelnemers.

Als initiatiefnemer en visiedrager van Dynamis kan de gemeentepionier een goed beeld geven van hoe de gemeente in elkaar zit en welke visie zij graag wil uitdragen. In §4.2 zal ik eerst enige achtergrondinformatie geven aan de hand van de ontwikkelingen tot nu toe en het doel dat Dynamis heeft, zodat een beeld van de gemeente gevormd kan worden. Vervolgens zal ik in §4.3 dieper naar de gemeente kijken, waarbij ik een aantal aspecten zal bespreken die onderdeel zijn van de deelvragen. Voor beide paragrafen maak ik gebruik van de informatie uit zowel persoonlijke communicatie, als het interview met de gemeentepionier (zie Bijlage 2). In §4.3 zijn tevens de ter inzage overlegde lidmaatschapsformulieren en het beleidsplan 2018 gebruikt.

Vervolgens komen, in §4.4, de resultaten aan bod die voortkomen uit de tien gehouden interviews met de deelnemers van Dynamis. De methode die ik heb gebruikt om tot deze resultaten te komen, is eerder besproken in hoofdstuk 2, onderbouwd met bijlagen 5 t/m 8, en zal ik nog kort toelichten aan het begin van §4.4.

4.2 Geschiedenis, gemeentecontext en doel van Dynamis

De geschiedenis tot en met de gemeentecontext van nu

Gemeente Dynamis is in 2009 in Arnhem gestart op individueel initiatief van de gemeentepionier Salvo D'Agata. Aanleiding hiervoor was een persoonlijke ervaring met het spreken van God over de kracht die Hij aan de kerk wil geven, zodat de kerk gaat doen waarvoor deze geroepen is, namelijk discipelen maken (met hulp van de Heilige Geest). Hiervoor zag hij binnen de kerk, waar hij zowel lid als oudste, was geen mogelijkheid, omdat de structuur van de kerk in de weg zou zitten.

Dynamis is gestart door te werken vanuit persoonlijke relaties in de woonwijk. Vanaf de start tot de zomer 2015 organiseerde Dynamis op zondagen 'gezellige tijd' [GT], met als doelgroep kinderen en tieners. Maandelijks werd deze tijd ingevuld met een GT-lunch, waarbij ook de familie van de kinderen/tieners welkom was. Daarnaast organiseerde Dynamis door de jaren heen activiteiten als een Pinksterpicknick, een Nieuwjaarsontmoeting en een barbecue, welke nog steeds plaatsvinden. Deze activiteiten benaderen we in dit onderzoek als 'bredere sociale activiteiten', aangezien deze een bredere doelgroep hebben dan één groep of zelfs breder dan de deelnemers van Dynamis. Dynamis is via de pionier aangesloten bij verschillende leidersnetwerken en bij de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeente [VPE].

Vanaf 2014 is de pionier begonnen met het leiden van een groep, die zij een 'deelgroep' noemen. Deze groep bestaat uit deelnemers die ervoor gekozen hebben maandelijks bij elkaar te komen, los van het feit of zij gelovig zijn of niet. In de deelgroep worden aspecten uit het eigen leven en verschillende thema's met elkaar besproken en is er ook ruimte voor sociale activiteiten. Naast deze groepsactiviteiten onderhoudt de pionier eveneens individueel contact met de deelnemers. De praktijk van deze deelgroep is de basis geweest voor het boek 'Kerosine voor discipelschap: in de lokale kerk', die de pionier in 2017 uitbracht. Vanaf 2018 zijn er twee extra groepen en een individueel contact bijgekomen, waarvan een groep specifiek is gericht op discipelschapsrelaties. Voor de gemeentecontext is het belangrijk om op te merken dat deze groepen niet of nauwelijks met elkaar in contact komen en dat hiertussen een grote diversiteit wordt gekend. In uitersten hebben we enerzijds te maken met een groep waarvan de meerderheid zich niet als christen beschouwt en anderzijds met een groep die zich in de commitment van een discipelschapsrelatie actief wil uitstrekken naar groei.

Naast de deelnemers aan de activiteiten van Dynamis kent de gemeente een grotere kring van betrokken mensen. Allereerst kent de gemeente een bestuur die de pionier samen met twee andere bestuursleden vormt, die overigens geen lid van Dynamis zijn. Samen geven zij koers aan de gemeente. Daarnaast geeft Dynamis maandelijks een Gebedsmaail uit, waarin betrokkenen op de hoogte worden gehouden van de activiteiten van de gemeente. Los van deze lokale initiatieven ondersteunt de gemeente een zendingsechtpaar in Roemenië en initieert Dynamis een tweemaandelijks overleg van de groep 'We Discipel'. Deze groep bestaat uit personen die passie hebben voor het thema discipelschap en hier, in hun eigen leven, actief mee bezig zijn. Echter is deze groep in dit onderzoek niet meegenomen, aangezien dit los van het lokale werk van de gemeente Dynamis mag worden gezien.

Het doel van Dynamis

Dynamis heeft als missie: blijvend leiders te zien opstaan die de Grote Opdracht, zoals in Matteüs 28: 19 omschreven, willen dragen, uitdragen en overdragen, zodat er een beweging ontstaat die een vermenigvuldigende kracht heeft. Dit leiderschap kunnen mensen in het dagelijks leven en ieder binnen zijn eigen roeping en plaats in de samenleving uitvoeren. Dit doel wil Dynamis bereiken door natuurlijke relaties aan te gaan met de enkeling, met andere woorden: individuen uit het dagelijks leven. Op deze manier hoopt de pionier mensen in zijn invloedssfeer te kunnen brengen en hen binnen Dynamis te kunnen betrekken. Hierbij is het belangrijk om te noemen dat authenticiteit en echtheid binnen relaties als belangrijke waarden worden gezien: de persoon is niet een 'target' dat binnengehaald moet worden.

4.3 Dynamis door de ogen van de pionier

4.3.1 Wat verstaat Dynamis onder een christelijke gemeenschap?

Hoewel de nadruk in het doel van Dynamis lijkt te liggen op de enkeling, is Dynamis ook een gemeenschap in de vorm van een kerkgenootschap. Deze gemeenschap vormt de werkplaats voor discipelschap (Dynamis, z.d.) en is onderdeel van de christelijke gemeenschap, die wereldwijd en lokaal kan worden beschouwd. De wereldwijde christelijke gemeenschap wordt gezien als een beweging onder de leiding van de Heilige Geest en niet als een organisatie of een instituut. Deze beweging bestaat uit het bijeenroepen van mensen, vanuit de duisternis in het Licht. De lokale gemeenschap is onderdeel van deze beweging. Volgens de pionier kan daarmee de lokale gemeente omschreven worden als een lokale beweging van mensen die de stem van Jezus horen, daardoor geestelijk wakker en wedergeboren worden en verder groeien naar het karakter van Jezus en hun bestemming in Christus. Het is deze beweging die ondersteund wordt door de groepen van Dynamis en waarom zij zich een kerk noemt. Voor de cultuur binnen de christelijke gemeenschap benadrukt Dynamis dat het belangrijk is om zo min mogelijk functies en posities te kennen. Op deze manier gaat het om echtheid in de relaties en wordt er minder functioneel en formeel naar elkaar gekeken. Om onderdeel te zijn van deze christelijke gemeenschap, hoeft een deelnemer geen christen te zijn. De enige voorwaarde die de pionier hiervoor stelt, is het blijvend in verbinding staan, wat kan worden vormgegeven door commitment aan een van de groepen. Dit kan volgens hem ook, in het geval van langdurige afwezigheid, via een WhatsApp-groep plaatsvinden.

Het zijn van een gemeenschap en dit eveneens zo ervaren, kan volgens de pionier worden versterkt door gezamenlijk intimiteit met God de Vader en de Heilige Geest te zoeken. Dit kan d.m.v. aanbidding, gebed en het vieren van het Heilig Avondmaal. Daarnaast wordt gemeenschap ervaren door met elkaar op te trekken, waarbij men elkaar ondersteunt in het dagelijks leven en in geestelijke groei en door liefde uit te dragen naar de maatschappij.

Momenteel wordt aan gemeenschap gebouwd door het samenkomen in de diverse groepen, het ondernemen van sociale activiteiten binnen deze groepen en door bredere sociale activiteiten.

4.3.2 Hoe kan de gemeentevorm worden omschreven?

Binnen Dynamis wordt gedacht vanuit een inclusieve gemeenschapsvorm, waarbij Heitinks model van concentrische gemeentevorming het beste past. Kenmerkend hiervoor is dat Dynamis een open gemeenschap is, waarbij eenieder zelf mag bepalen hoe dicht ze bij de kern 'Jezus' willen komen. De afstand of bewegingsrichting tot deze kern heeft doorgaans geen consequenties, waarbij de enige voorwaarde is dat er sprake is van een blijvende verbinding, zoals in §4.3.1 reeds is beschreven (vgl. Stoppels, 2013, pp. 24-25). Hoewel deelnemers geen lid van de gemeente hoeven te worden, is dit wel mogelijk. Aan dergelijk lidmaatschap zijn voorwaarden verbonden, waarbij twee vormen van lidmaatschap worden onderscheiden. Dynamis kent een algemeen lidmaatschap, waarbij wordt verwacht dat de persoon een wedergeboren christen is en de geloofsbasis van de VPE en de waarden van Dynamis onderschrijft (welke in een avond worden toegelicht). Daarnaast kent Dynamis een adviesgerechtigd lidmaatschap. Hiervoor gelden extra voorwaarden, namelijk: gedoopt zijn door onderdompeling, gedoopt zijn in de Geest, bereid zijn praktisch en geestelijke verantwoordelijkheid te dragen, een minimale donatie van 1 euro aan de gemeente en tot slot het hebben afgerond van een interne leiderschaps cursus van zestien avonden. Een adviesgerechtigd lid mag meepraten over de koers van de gemeente of bijvoorbeeld bij het aanstellen van oudsten en komt in aanmerking voor het uitvoeren van leiderschap.

Zoomen we in op de verschillende groepen/categorieën, dan herkennen we het open karakter van Dynamis in bijna alle activiteiten, waarbij gasten of nieuwe deelnemers van harte welkom zijn. De enige uitzondering op deze open gemeenschappen is de d.g.g. Om in deze groep te kunnen zorgen voor meer diepgang en veiligheid, is deze groep besloten. Dit houdt enerzijds in dat de groep niet open staat voor gasten en anderzijds dat potentiële deelnemers aan een aantal eisen moeten voldoen. Er wordt van hen verwacht: 1) dat ze bewust christen én bewust discipel van Jezus zijn; 2) dat ze 'geest-gevuld' christen zijn; en 3) dat ze het leiderschap van de gemeentepionier accepteren. Bij deelname aan deze groep hoort het commitment om elkaar in de afgesproken frequentie te ontmoeten. Hoewel het om een besloten groep gaat, wordt benadrukt dat het geen gesloten groep is. Iedere deelnemer mag nieuwe deelnemers aandragen, waarbij aan een groeps grootte van zes tot twaalf personen wordt gedacht. Gesloten groepen zouden volgens de pionier juist onveiligheid veroorzaken en moet daarom gemeden worden. Maar ook een besloten groep loopt volgens hem het gevaar te veel naar binnen gericht te raken en een eigen taal te creëren.

4.3.3 Wat verstaat Dynamis onder discipelschap?

In de kern verstaat Dynamis onder discipelschap: het met elkaar toegroeien naar het karakter van Jezus. Hierbij is het belangrijk je identiteit in Christus te ontdekken en te omarmen, waardoor automatisch je handelen en je perceptie van de wereld om je heen volgt. In het verlengde hiervan wordt de misse van Dynamis gezien: het blijvend leiders zien opstaan die de Grote Opdracht dragen, uitdragen en overdragen. Discipelschap wordt zowel gezien in relatie met de Here Jezus als in relatie met menselijke voorbeelden in het dagelijks leven. Intermenselijk wordt uitgegaan van gelijkwaardigheid en wordt de meester-discipelrelatie niet als top-down gezien. Wanneer de pionier spreekt over discipelen (als ww.), dan heeft hij het over 'het leiding geven aan het proces van discipelschap.' Hierbij is het belangrijk dat de discipel leert om zelf verantwoordelijkheid te nemen voor zijn leerproces.

In het interview met de pionier lijkt eenduidigheid over het startpunt van discipelschap te ontbreken. Als discipel wordt iemand omschreven die wedergeboren is en die graag wil toegroeien naar het karakter van Jezus. Het moment dat iemand een discipel wordt (wedergeboorte), zou dan kunnen worden gezien als het startpunt van discipelschap. Echter, in de praktijk blijkt ook nog vanuit twee andere startpunten gedacht te worden. Het eerste is wanneer iemand wedergeboren is en bereid is deel te nemen aan een d.g.g. In dit geval gaat de commitment verder dan het zijn van een 'discipel'. In het tweede geval worden deelnemers gezien door een geestelijke bril, waarmee de pionier zelfs het contact met niet-christenen onder discipelschap lijkt te scharen.

4.3.4 Hoe geeft Dynamis momenteel vorm aan het leerproces? (deel 1)

Op deze plaats zal ik dit beantwoorden a.d.h.v. het interview met de gemeentepionier (zie ook §4.4.5 a.d.h.v. het interview met de deelnemers). Zoals eerder beschreven, hebben we binnen Dynamis te maken met 'algemene groepen' (groep A en groep B), een d.g.g. en eenmaal met een a.i.c. Om meer zicht te krijgen op het leerproces binnen deze groepen, zal ik eerst aandacht geven aan de verschillende groepsactiviteiten, daarna zal ik het leerproces in de breedte van Dynamis bespreken.

Vormgeving van activiteiten

Groep A is de oudste groep binnen Dynamis, waarvan de deelnemers diverse levensbeschouwingen aanhangen. Zij komen maandelijks bij elkaar, waarbij tweemaandelijks ruimte is voor een inhoudelijke avond. De andere momenten worden ingevuld met sociale activiteiten. Met alle deelnemers onderhoudt de pionier tevens individueel contact en probeert hij soms de partner of het gezin in een contactmoment te betrekken. Bij de groepsactiviteiten zijn sommige deelnemers slechts af en toe aanwezig, wat enerzijds wordt opgevangen door individueel contact en anderzijds door verbondenheid met de groep via WhatsApp.

Groep B bestaat uit deelnemers die christen zijn en vele jaren in het kerkelijke leven hebben geparticipeerd. Zij hebben de intentie om eenmaal per maand (volgens deelnemers drie weken) bij elkaar te komen. Dit heeft echter langere tijd stilgelegen door ziekte van een groepslid. Naast de groepsactiviteiten onderhoudt de pionier samen met zijn vrouw contact met deze echtparen.

De d.g.g. wordt gevormd door deelnemers die bewust de keuze hebben gemaakt om op een actieve manier in een discipelschapsrelatie te willen staan. Zij komen maandelijks bij elkaar en hebben ook individueel contact met de pionier.

Ontmoetingen met de deelnemer in het a.i.c. vinden wekelijks plaats. Tijdens deze gesprekken wordt gesproken over het leven van de afgelopen week en a.d.h.v. deze belevenissen of thema's wordt het gesprek aangegaan. Mogelijk komen hierbij ook aspecten uit het boek 'Kerosine voor Discipelschap' ter sprake. In de gesprekken wordt de Bijbel betrokken als een spiegel voor het leven en is ruimte voor gebed.

De invulling van de groepsactiviteiten wil de pionier het liefst niet in een vaste vorm gieten, hoewel er een duidelijke structuur te herkennen is. Bij alle activiteiten, inclusief individuele contacten, wordt begonnen met een moment van 'fellowship'. Kortom, hoe gaat het met de deelnemers en wat hebben ze beleefd? Hierop volgt een inhoudelijk gedeelte. In groep B wordt hiervoor materiaal gebruikt, waarover in gesprek wordt gegaan en wordt er samen gebeden. In groep A (tijdens inhoudelijke avonden) zijn er verschillende manieren om met elkaar in gesprek te komen, waaronder: het behandelen van een thema, onderwijs van een spreker of een spel met interactie. Hierna wordt de avond ontspannen afgesloten. Bij de d.g.g. is minder structuur. Hoewel zij potentieel materiaal op het oog hebben, wordt tot nu toe vaak gewerkt met een interactieve werkvorm om de diepte in te gaan. Binnen deze groep is daarnaast veel ruimte voor gebed en bijvoorbeeld voor profetie. Naast het gebruik van de Bijbel en gebed is er in alle activiteiten, m.u.v. groep A, ruimte om het Heilig Avondmaal te vieren.

De bredere sociale activiteiten, die enkele keren per jaar worden gehouden, staan zowel open voor deelnemers, als voor familie, kennissen en buurtgenoten. Bij deze activiteiten gaat het vooral om het sociale contact, maar wordt soms ook geprobeerd iets over het christelijk geloof te delen (bijv. rondom Pinksteren).

Inhoud van activiteiten

Inhoudelijk probeert de pionier aan te sluiten bij de behoeften van de groep. Voor groep A betekent dit dat er gezocht is naar thema's die in het dagelijks leven van de deelnemers actueel zijn en tevens gelinkt kunnen worden aan het christelijk leven. Met deze insteek is een seizoen lang aandacht besteed aan de verschillende facetten uit het Onze Vader, waarbij gekozen wordt de thema's luchtig te houden. Voor de pionier ligt de focus in deze groep op het verlossingswerk van Christus en begrip voor het grotere plan van God (de heilsgeschiedenis). Zoals eerder genoemd, wordt in deze groep ook veel tijd

besteed aan sociale activiteiten (bijv. bowlen of pitchputten), die veelal de inhoudelijke avonden afwisselen.

In groep B wordt gebruik gemaakt van materiaal van Jan Pool, een drieluik over intimiteit, identiteit en autoriteit. Daarnaast is in deze groep aandacht voor thema's als 'roeping' en 'herstel'.

In de d.g.g. ligt de focus op principes en theologie van Gods Koninkrijk. Hierbij is het streven het materiaal 'Koninkrijk van God', in tien delen uitgegeven door het Sama-centrum, te gaan gebruiken.

In de individuele contacten stemt de pionier de inhoud en stijl af op de persoon. Bij niet-christelijke deelnemers probeert hij, in een vriendschappelijk gesprek, de dagelijkse dingen ook te belichten vanuit het christelijk geloof. Dit doet hij door te delen vanuit zijn eigen leven en doordat hij gebed aanbiedt bij specifieke voorvallen. Het gaat volgens hem voornamelijk om wederkerigheid en interesse in elkaar, waardoor er ruimte ontstaat om het geloof te delen. Waar mogelijk ligt de focus in deze gesprekken op het bekend maken met Jezus, alhoewel het in de praktijk vaak breder moet worden aangevlogen. Bijvoorbeeld door te spreken over hoe iemand tegen 'het geestelijke' aankijkt. Bij christelijke deelnemers wordt eveneens ingegaan op de input en behoefte van de gesprekspartner, met als uitgangspunt hoe zij God in hun leven ervaren. Echter kan in deze gesprekken de Bijbel veel meer als basis worden gebruikt.

Het leerproces binnen Dynamis

Dynamis wil mensen vanuit het dagelijks leven betrekken in hun activiteiten en ze winnen voor Jezus, om ze vervolgens tot volwassenheid in Christus te kunnen brengen. Hierbij wordt gedacht aan het toegroeien naar het karakter van Jezus, maar ook het leren van verantwoordelijkheid en het uitoefenen van leiderschap op de plek waar je bent. De pionier ziet voor zich dat mensen via persoonlijk contact in aanraking komen met Dynamis en uitgenodigd worden voor een algemene groep. In deze groepen hebben ze kans geestelijk te groeien. Na verloop van tijd en de nodige ontwikkeling zal een uitnodiging volgen om te groeien in (geestelijk) leiderschap, wat een uitnodiging is voor een d.g.g. De hoop is dat mensen vanuit deze groep vervolgens zelf een algemene groep starten of een leiderspositie op zich nemen.

Hoewel onderwijs belangrijk wordt gevonden, valt het op dat er binnen Dynamis geen visie of onderwijskader is vastgelegd om aan dit leerproces vorm te geven. Daarnaast valt in alles rondom het leerproces op dat de wens is zo weinig mogelijk voor te programmeren. Het wordt belangrijk gevonden om te doen wat de Geest op het hart legt en te letten op hoe de Geest beweegt. Ook hebben programma's of vooraf gemaakte (beleids)plannen, volgens de pionier, de neiging alle aandacht te focussen op deelnemers die in dat tempo mee kunnen komen. Deze selectie wil hij vanuit het denken in relaties en 'zijn' i.p.v. presteren niet maken.

Dit betekent echter niet dat er verder niets over het huidige leerproces gezegd kan worden. Hieronder zal ik verschillende punten behandelen die een nader beeld op het leerproces kunnen geven:

- Hoewel het niet is uitgewerkt, heeft de pionier een aantal rijtjes/aspecten in zijn achterhoofd, waar hij gebruik van kan maken in zowel individuele gesprekken als in groepsactiviteiten:
 - Allereerst wordt er gedacht in de vier fasen vanuit de G12-beweging: 1) winnen; 2) versterken; 3) toerusten; en 4) zenden. Onderwerpen moeten binnen deze fasen leiden tot groei naar het karakter van Jezus. Onderwerpen die daar niet aan bijdragen (bijv. de visie op Israël), worden als bijzaak gezien en mogelijk pas binnen een d.g.g. opgepakt.
 - Onderwerpen voor gesprek uit het boek 'Droom in uitvoering' van Jan Pool: wandelen met God; afrekenen met je verleden; karaktervorming; ontwikkelen van je gaven en geloof. De pionier heeft daaraan toegevoegd: hoe ga je om met je lichaam?
 - Principes die, volgens Robert Coleman (in D'Agata, 2017, p. 104), gelden voor een discipel: bereid zijn te leren; eerlijk zijn en fouten kunnen toegeven; oprecht verlangen hebben naar Gods realiteit en niet tevreden zijn met de status-quo; en bruikbaar willen zijn voor God, Zijn werk willen voortzetten en groepen kunnen aanspreken.
- Personen waarmee de pionier in contact staat en die hij uitnodigt om aan een groep deel te nemen, moeten openstaan voor een gesprek over het geloof en het bijhorende groeiproces. Dit wordt in §3.4.2 uitgelegd als een 'persoon van vrede'. In de praktijk van Dynamis kan het echter zijn dat een

deelnemer geen commitment wil geven aan het groeiproces dat Dynamis voor ogen heeft. Binnen het leerproces houdt de pionier ruimte voor deze personen en blijft hij investeren in de relatie, zolang hij vanuit God ervaart dat de persoon wel een persoon van vrede is. Alleen een gebrek in trouw of in wederkerige interesse ziet hij als breekpunt.

- Binnen het leerproces worden vrijheid en ruimte belangrijk gevonden. Ook wordt een (te) sterke cultuur vermeden, zodat deelnemers zich niet tot keuzes gedwongen voelen. In deze lijn zien we ook dat de pionier spaarzaam is in het uitspreken van verwachtingen, om (richtinggevende) druk te voorkomen. Dit geldt ook binnen de d.g.g.
- Hoewel binnen de d.g.g. meer aandacht is voor uitdaging, zien we in de verschillende activiteiten vooral een uitnodigend klimaat.
- De wederkerigheid binnen relaties komt in het leerproces ook naar voren, eenieder kan namelijk van elkaar leren. Opvallend is daarbij dat de pionier de enige zichtbare cultuurdrager van Dynamis is, gedeeltelijk ondersteund door één deelnemer.
- Tot slot valt op dat er, binnen de vormgeving van het leerproces, geen verbindingen zijn tussen de verschillende groepen. Hierdoor staan de groepen in het leerproces op zichzelf.

4.4 Dynamis door de ogen van de deelnemers

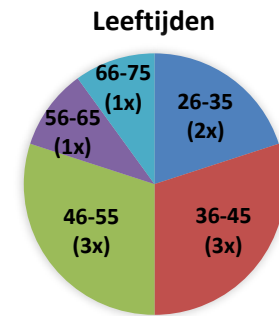
Zoals eerder genoemd, zal ik in deze paragraaf de resultaten behandelen die voortkomen uit de tien gehouden interviews met de deelnemers van Dynamis. Van deze tien deelnemers doen 8 mee in een algemene groep, 1 met a.i.c. en 2 in een d.g.g. Om de deelvragen te kunnen beantwoorden, heb ik gebruik gemaakt van het schema waarin de interviews zijn samengevat in keywords/ hoofdcategorieën en labels (Bijlage 8). Dit schema is tot stand gekomen door eerst een schema te maken waarin samenvattende woorden vanuit de verbatims (of rechtstreeks vanuit de audio-opnames) zijn opgeschreven (Bijlage 7). Vervolgens zijn deze uiteenlopende antwoorden teruggebracht tot meer gemeenschappelijke labels, ondergebracht bij keywords/hoofdcategorieën (zie Bijlage 6). Door deze toe te passen op het samenvattende schema, is het gebruikte schema in Bijlage 8 ontstaan.

Per deelvraag heb ik beoordeeld welke aspecten uit het interview relevant zijn voor de beantwoording ervan. Bij sommige deelvragen, bijvoorbeeld het opleidingsniveau van de deelnemers, betrof dat slechts een aspect. Bij andere deelvragen, bijvoorbeeld in §4.4.4, heb ik meerdere aspecten samengenomen. Waar dit het geval is, vermeld ik dit aan het begin van desbetreffende resultaten. Om tot een cijfermatige weergave van de resultaten te komen, heb ik de antwoorden uit het schema van Bijlage 8 geturfd, soms als totale groep, soms per categorie en groep.

In de interviews is meer besproken dan hier weergegeven, aangezien ik mij beperkt hebt tot wat nodig is voor het beantwoorden van de deelvragen. De overige informatie uit de interviews heeft gediend als achtergrond van de antwoorden en context voor de interpretatie van het interview. De gemeentepionier, die zelf onderdeel is van elke groep/categorie, heb ik in deze resultaten niet als deelnemer meegeteld. Keywords/hoofdcategorieën zullen tussen enkele aanhalingstekens worden weergegeven, mogelijk verder toegelicht met *labels* (cursief).

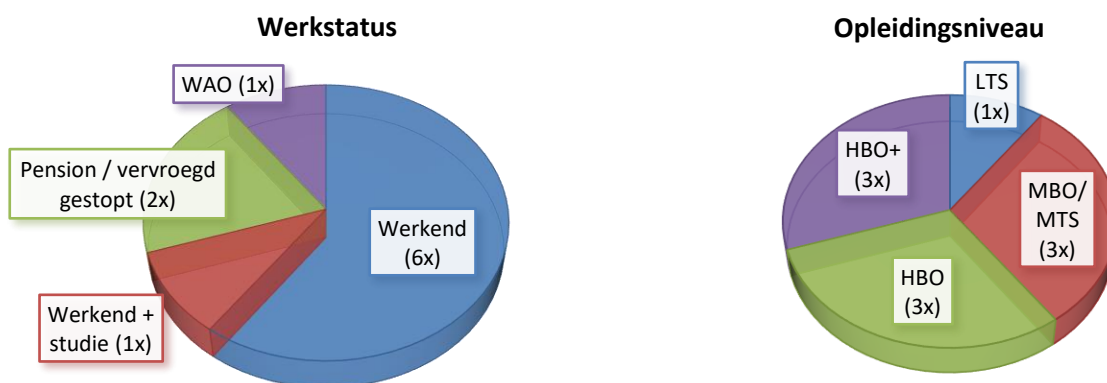
4.4.1 Welke sociologische achtergrond hebben deelnemers van Dynamis op het gebied van opleidingsniveau, wonen en werken?

Voordat ik de verschillende aspecten uit deze vraag beantwoord, wil ik eerst de leeftijd en het geslacht van de deelnemers benoemen. Onder de tien geïnterviewde deelnemers bevonden zich negen mannen. Dynamis-breed lopen de leeftijden uiteen in categorieën vanaf 26 t/m 75 jaar, weergegeven in Figuur 1.

Figuur 1. Aantal deelnemers per leeftijdscategorie in jaren (n=10).

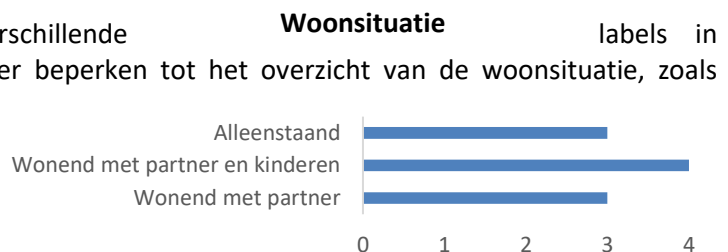
Op het gebied van werk zien we diverse beroepsgroepen en opleidingsniveaus. Vijf van de deelnemers hebben werk binnen hun opleiding(niveau), drie hebben zich doorontwikkeld om in 'hogere' functies terecht te komen (waarvan twee reeds met pensioen of vervroegd gestopt zijn met werken), één is naast zijn werk studierend en één bevindt zich in de WAO.

Figuur 2. Werkstatus; Figuur 3. Opleidingsniveau van deelnemers (n=10).

Hoewel er op het gebied van relaties verschillende de analyse zijn toegepast, wil ik mij hier beperken tot het overzicht van de woonsituatie, zoals weergegeven in Figuur 4.

Hierbij kan opgemerkt worden dat de alleenstaanden geen kinderen hebben, alle anderen hebben één of meerdere kinderen.

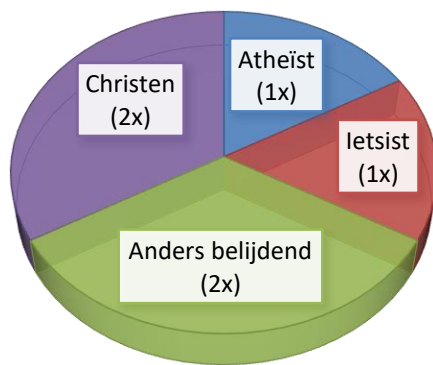
4.4.2 Welke achtergrond hebben deelnemers van Dynamis op het gebied van geloof?

Het merendeel is opgevoed met het christelijk geloof (70%), waarvan twee binnen de PKN, drie binnen de Pinksterdenominatie, een Rooms Katholiek en een Oosters Orthodox (in Eritrea). Slechts in een van deze gevallen is sprake van een 'passieve' geloofsopvoeding, waarbij sprake was van een niet of nauwelijks kerkelijke participatie (R.K.K.) en/of geloofsactiviteit in het gezin.

4.4.3 Welk startpunt hebben deelnemers van Dynamis op het gebied van geloof?

Onder de respondenten bevinden zich twee deelnemers die zich identificeren met een niet-christelijke levensovertuiging (atheïsme & ietsisme); twee deelnemers die zich identificeren met christelijke noemers, maar in hun belijdenis duidelijk van een christelijke geloofsovertuiging afwijken (deze heb ik 'anders belijdend' genoemd); en zes christenen.

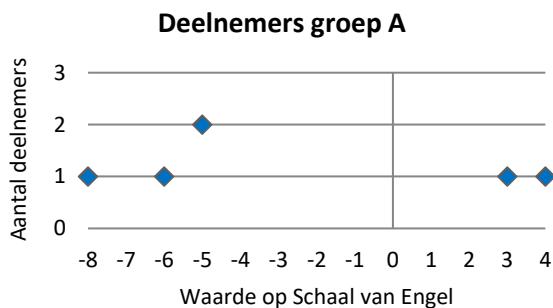
Geloofsovertuigingen in groep A

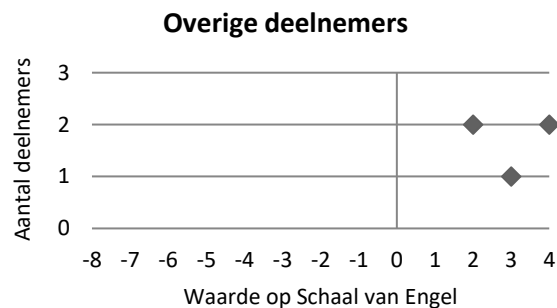
Figuur 5. Aantal deelnemers per geloofsovertuiging in groep A (n=6).

Belangrijk om hierbij te vermelden, is dat in slechts één groep (groep A) vermenging van deze geloofsovertuigingen plaatsvindt, zoals weergegeven in Figuur 5. Bij alle andere groepen/categorieën hebben we te maken met christenen. Deze verhoudingen staan overigens los van de resultaten over de geloofsopvoeding, want slechts een deelnemer van groep A is zonder geloof opgevoed en twee van de christenen in een andere groep zijn juist zonder geloof opgevoed.

Om eventuele geloofsgroei weer te kunnen geven vanaf het startpunt bij Dynamis tot en met het moment van interview, zijn alle deelnemers ingeschaald op de Schaal van Engel (zie Bijlage 4). Aangezien de samenstelling van groep A aanzienlijk verschilt van de andere groepen/categorieën, heb ik deze apart weergegeven. Het punt '0' geeft op deze schaal de persoonlijke overgave / wedergeboorte weer (zie Figuur 6 & 7).

Figuur 6. Geloofsniveau van deelnemers in groep A volgens de Schaal van Engel.

Figuur 7. Geloofsniveau van deelnemers (m.u.v. groep A) volgens de Schaal van Engel.

4.4.4 Wat verbindt de deelnemers met Dynamis?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden, heb ik meerdere resultaten uit de interviews samengenomen, die een rol lijken te spelen betreffende de verbinding met Dynamis. Dit zijn: de motivatie van de deelnemers; wat zij karakteriserend vinden aan Dynamis; hun mening ten opzichte van het doel van Dynamis en van discipelschap; het onderlinge contact buiten de activiteiten en het contact met andere mensen of groepen buiten hun eigen groep; en de rol/verbinding met de pionier, wat ik bekeken heb aan de hand van de manier van kennismaking en het individuele contact met de pionier. Hoe de deelnemers de activiteiten zelf waarderen, komt bij een andere deelvraag ter sprake en lijkt hier geen nuttige informatie op te leveren. Om goed zicht te krijgen op de verschillende categorieën en groepen binnen Dynamis, zal ik deze apart weergeven.

Wat is de motivatie van deelnemers en wat is karakteriserend voor Dynamis?

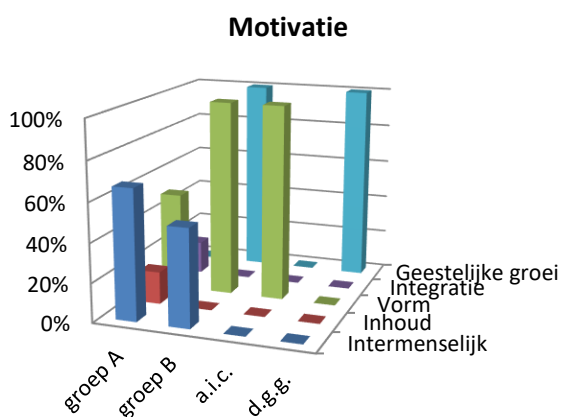
Voor de zes deelnemers van groep A is de meest genoemde motivatie 'intermenselijk' (67% = 4), waarbij het gaat om *interesse in de medemens* (1x); *onderlinge verbinding* (3x); en *gezelligheid* (1x). 'Vorm' wordt door 50% (=3) aangegeven als motivatie, waarbij het gaat om: *samen delen / gesprek* (3x); en *vrijblijvendheid* (1x). Daarnaast wordt 'inhoud' (1x) en 'integratie' (1x) als motivatie opgegeven. Binnen deze groep wordt zowel 'sfeer' als 'inhoud/actie' door 67% aangegeven als karakteriserend voor Dynamis. Bij de eerste is er sprake van: *positieve sfeer* (2x); *ongedwongen* (3x); *onderlinge openheid* (1x); en *huiskamersetting* (1x). Bij de tweede wordt opgegeven: *investeren/verbinding medemens* (2x); *discussie* (1x); en *christelijk (evangelische) inhoud* (1x), welke door de respondent

overigens niet als positief wordt gewaardeerd). 'Vaagheid doelstelling' en 'Salvo als persoon' worden beide eenmaal genoemd als karakteriserend voor Dynamis.

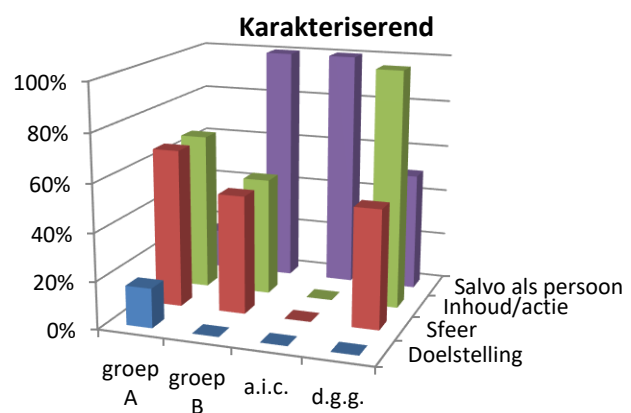
Door de respondenten uit groep B wordt zowel 'vorm' als 'geestelijke groei' door allen aangegeven als motivatie (100% = 2). Hierbij gaat het om *samen delen / gesprek* (2x) en het *uitblijven van keurslijf* (1x), respectievelijk *verdieping* (2x). Daarnaast wordt de 'onderlinge verbinding' in de zin van vriendschap als motivatie aangegeven (50%). Karakteriserend wordt 'Salvo als persoon' (100%) gevonden, waarbij *openheid* (2x) en *positieve (relatie-)eigenschappen* (1x) genoemd worden. Daarnaast wordt 'sfeer' (*ongedwongen*) en 'inhoud/actie' (*investeren/verbinding medemens*) beide eenmaal genoemd.

Door de deelnemer binnen de categorie a.i.c. wordt de 'vorm' als motivatie genoemd, waarbij het zowel gaat om het *samen delen / gesprek* op *algemeen* als *geloofsinhoudelijk niveau*. Als karakteriserend voor Dynamis wordt 'Salvo als persoon' genoemd m.b.t. zijn *openheid*.

Binnen de d.g.g. is de 'geestelijke groei' voor 100% (=2) de motivatie, waarbij het gaat om *elkaar geestelijk ondersteunen* (1x) en om *coaching christelijk leiderschap* (1x). Als karakteriserend wordt 'inhoud/actie' (*investeren/verbinding medemens*) tweemaal genoemd en 'sfeer' (*ongedwongen*) net als 'Salvo als persoon' eenmaal.

Figuur 8. De motivatie van de deelnemers uitgedrukt in het percentage van de groep/categorie, die desbetreffende motivatie genoemd hebben.

Figuur 9. Wat deelnemers karakteriserend vinden voor Dynamis, uitgedrukt in het percentage van de groep/categorie, die desbetreffende factor genoemd hebben.

Samenvattend kunnen we uit deze gegevens m.b.t. de motivatie afleiden dat er binnen groep A bij verschillende keywords meer algemene labels terugkomen, terwijl dit buiten groep A veelal op geloofsinhoudelijk niveau of geestelijke groei berust. Wat betreft het karakteriserende voor Dynamis valt de waardering voor Salvo als persoon op (m.u.v. groep A). Daarnaast wordt met name 'inhoud/actie' genoemd m.b.t. het investeren / verbinden met de medemens (m.u.v. a.i.c.).

Mening doel en/of discipelschap

Ondanks dat de respondenten diverse doelen van Dynamis beschrijven en ook andere definities voor discipelschap aanhouden, zien we bovenstaande 'scheiding' tussen groep A en de andere groepen/categorieën terug in de resultaten. Binnen groep A wordt door 3 deelnemers (50%) positief gestaan t.o.v. het doel en/of discipelschap, echter zonder geloofsinhoud(elijke betekenis). Van deze deelnemers geven 2 aan tevens negatief te staan t.o.v. het doel 'kerk' en discipelschap. Daarnaast geeft nog 1 respondent aan hier negatief tegenover te staan. Deze negatieve waardering wordt dus gedeeld door 50% van de deelnemers. De overige (2) deelnemers staan positief t.o.v. het doel en/of discipelschap, inclusief de christelijke visie (33%), wat overeenkomt met de respondenten die zichzelf 'christen' noemen.

In de andere groepen/categorieën staat iedereen positief t.o.v. het doel en/of discipelschap, inclusief de christelijke visie. Wel geeft 40% (=2) hiervan aan terughoudend te zijn m.b.t. discipelschap.

Contact buiten de activiteiten

Deelnemers van groep A geven allemaal aan tussen de activiteiten door 'geen contact' te hebben met elkaar (100%). Als een incidentele uitzondering daarop geeft 1 deelnemer aan tijdelijk met een andere deelnemer contact te hebben gehad i.v.m. een specifieke nood die hij had. 50% (=3) van de deelnemers geeft hiernaast aan dat er een groepsapp (WhatsApp) is, waar incidenteel iets in gedeeld wordt. Een dergelijke groepsapp bestaat ook bij de d.g.g.

Buiten groep A geven deelnemers aan 'onderling vriendschappelijk contact' te hebben (100%). Strikt genomen geldt dit niet voor de deelnemer binnen de categorie a.i.c., aangezien deze zich niet in een groep bevindt maar deze heeft wel tussendoor contact met de gemeentepionier.

Alle respondenten geven bovendien aan geen contact te hebben met deelnemers van andere groepen (100%). Uit de interviews blijkt wel dat één deelnemer eenmalig een activiteit van een andere groep heeft bijgewoond.

Kennismaking met Dynamis en contact met Salvo

Aangezien ook de gemeentepionier zelf een verbindende factor kan zijn, bekijken we de volgende resultaten. Bijna alle respondenten (90%) geven aan kennisgemaakt te hebben met Dynamis, omdat Salvo hen heeft uitgenodigd voor een van de activiteiten. Slecht 1 deelnemer is hier een uitzondering op, die alvorens contact met de pionier had en vervolgens zichzelf heeft uitgenodigd om een keer deel te nemen. Deze deelnemer is later ook in de d.g.g. gekomen, hiervoor is hij wel gevraagd door de gemeentepionier.

Dynamis-breed heeft bijna iedere deelnemer (70%) incidenteel een op een contact met de pionier, dat bestaat uit 'iets drinken(/eten)'. Een deelnemer (10%), die breder betrokken is bij Dynamis, heeft regelmatig contact met de pionier, maar geeft ook aan dat het contact buiten al deze activiteiten 'af en toe' is. Kortom: bijeengenomen geldt het incidentele contact voor 80%. De overige 20% (=2) bestaat uit 1 deelnemer die over dit contact niets gezegd heeft (taalbarrière speelde mogelijk een rol) en 1 deelnemer die wekelijks contact heeft met de pionier (a.i.c.) en hem als mentor beschouwt.

4.4.5 Hoe geeft Dynamis momenteel vorm aan het leerproces? (deel 2)

Deze vraag is in §4.3.4 eerder besproken door de ogen van de gemeentepionier. In dit tweede deel zal een beeld worden geschetst van de vormgeving van de inhoud en het leerproces tijdens de activiteiten, vanuit de antwoorden die de deelnemers hebben gegeven. Wanneer gesproken wordt over het christelijk geloof als subonderwerp, dan komt het geloof ter sprake door 'natuurlijke' gespreksonderwerpen te koppelen aan geloofsaspecten/-visies, waarbij de gesprekspartner een andere (geloofs)visie kan inbrengen. De christelijke geloofsvisie komt immers even langszij. Als hoofdonderwerp wordt het geloof duidelijker als gespreksonderwerp ingebracht, wat o.a. kan bestaan uit een thema/materiaal, gebed, bewust vragen naar de (christelijke) levenswandel (zie 'Dynamis - Christelijk geloof' in Bijlage 6).

Vormgeving in groepen

In groep A worden thema's zowel d.m.v. een monoloog als interactief besproken en vinden daarnaast sociale activiteiten plaats. Het christelijk geloof komt volgens 67% (=4) als subonderwerp voorbij, waarvan één (=17%) aangeeft dat het d.m.v. gebed ook als hoofdonderwerp voorkomt. Eén deelnemer vindt dat het als hoofdonderwerp besproken wordt. De onderwerpen die de deelnemers kunnen herinneren, betreffen bij twee van de deelnemers op geloof toegepaste onderwerpen (=33%), bij één direct christelijke onderwerpen (17%) en bij één zowel op geloof toegepaste onderwerpen als direct christelijk onderwerpen. 67% van de deelnemers kan zich slechts drie of minder onderwerpen herinneren (zie voor een verdere toelichting 'Dynamis - Christelijk geloof' in Bijlage 6). Christelijke gewoonten of rituelen die in groep A plaatsvinden zijn 'gebed' (betreft *aangeboden gebed*, genoemd door 67%) en 'Bijbellezen' (17%).

In groep B worden thema's interactief besproken, waarbij het christelijk geloof als hoofdonderwerp ter sprake komt (beide 100%). Deze betreffen zowel direct christelijke onderwerpen (100%=2), als op geloof toegepaste onderwerpen (50%). Als christelijke gewoonten of rituelen wordt 'gebed' (*aangeboden gebed*) en 'Avondmaal vieren' genoemd (beide 100%).

In de categorie a.i.c. zien we eveneens dat de thema's interactief worden behandeld en het christelijk geloof als hoofdonderwerp ter sprake komt. Hierbij is sprake van zowel direct christelijke onderwerpen, als op geloof toegepaste onderwerpen, waarbij 'Bijbellezen', 'Avondmaal vieren' en 'gebed' (zowel *aangeboden gebed*, als *interactief gebed (met Geestesgaven)*) als christelijke gewoonten of rituelen worden genoemd.

In de d.g.g. komen 'sociale activiteiten' en 'actieve geloofshandelingen' voor en worden thema's interactief besproken, waarbij het christelijk geloof hoofdonderwerp is (allen 100%=2). De deelnemers noemen 'op geloof toegepaste onderwerpen' (100%), waarvan één ook direct christelijke onderwerpen noemt. Gewoonten of rituelen die genoemd worden zijn 'gebed' (100%, zowel *aangeboden gebed*, als *interactief gebed (met Geestesgaven)*), 'Avondmaal vieren' (50%) en 'aanbidding' (50%).

Discipelschap in de praktijk van Dynamis

In §4.4.4 beschreef ik eerder dat de deelnemers verschillende definities aanhouden voor discipelschap. Dit bemoeilijkt het interpreteren van de antwoorden op de vraag hoe discipelschap binnen Dynamis in de praktijk wordt gebracht. Desalniettemin vormen de volgende resultaten mogelijk een aanvulling op andere gegevens.

Van alle deelnemers geeft 70% (=7) aan dat discipelschap tot uiting komt in de praktijk van Dynamis door 'de persoon / het persoonlijk handelen van Salvo'. 50% van de deelnemer noemt 'inhoud' als uiting, waarbij het 4 maal gaat om *christelijke thema's / aanknopingspunten* en 1 maal (in groep B) om *communicatie over discipelschap*. Volgens 40% komt het tot uiting in de 'vorm', waarbij het 3 maal gaat om *samen delen* en 1 maal om *sociale/praktische activiteiten*. Bij 20% komt 'intermenselijk' naar voren in de vorm van *(tijd) investeren in de ander*. En volgens 20% (=2, beide groep A) komt discipelschap binnen Dynamis 'niet expliciet' naar voren.

De route naar leiderschap

In §4.3.4 (bij het leerproces binnen Dynamis) lijkt de pionier een duidelijk route naar leiderschap voor ogen te hebben. Hierin speelt de d.g.g. een belangrijke rol. Met deze reden heb ik de twee deelnemers uit de d.g.g. extra vragen m.b.t. leiderschap gesteld. Door beide (100%) wordt de pionier als de (enige) leider van de actieve delen van Dynamis beschreven. Daarnaast wordt door 1 ook het bestuur als algemeen betrokken genoemd. Beide geven aan dat er behoefte zou zijn aan meer leiders en dat zowel de route naar, als de visie op leiderschap hen niet bekend is.

4.4.6 Hoe wordt het leerproces door deelnemers gewaardeerd, welk effect ervaren zij hiervan en waar hebben zij behoefte aan?

Frequentie

Slechts 2 van de respondenten geeft aan dat de frequentie van de activiteiten omhoog mag. Dit is 50% van groep B en 50% van de d.g.g. Voor 7 respondenten (=70%) geldt dat ze de frequentie als goed waarderen. In groep A hebben 2 deelnemers hierover geen voorkeur uitgesproken, wat inhoudt dat in deze groep minimaal 67% de huidige frequentie goed vindt.

Groepssamenstelling, -grootte en grotere activiteiten

Bekijken we de behoefte m.b.t. de groep waarin het leerproces plaatsvindt, dan zijn er een aantal aspecten. Allereerst de groepssamenstelling. Deze wordt in de d.g.g. omschreven met positieve waardering (1=50%) en veilig (50%). Positieve waardering wordt in groep B door 100% (=2) gegeven, waarbij 1 aangeeft dat er meer diversiteit zou mogen komen (waarbij in dit specifieke geval genoemd moet worden dat diversiteit wel binnen kaders van toewijding en commitment en christelijke inhoud moet vallen). Binnen het a.i.c. wordt aangegeven, indien er een groep uit ontstaat, dat diversiteit gewenst is (1= 100%). Ook binnen groep A wordt (uitgebalanceerde) diversiteit gewenst door 50% (=3)

van de deelnemers, 33% (=2) geeft aan dat de diversiteit mag veranderen. Los van voorgaande wensen of mogelijkheden, geven 2 aan de huidige diversiteit positief te waarderen.

De groepsgrootte wordt in groep A door 1 respondent als 'werkbaar' weergegeven, door 1 als 'veilig' en door 4 respondenten (=67%) wordt gereageerd met 'positieve waardering'. Een verdeelde mening bestaat over verandering in de groepsgrootte. 50% (=3) geeft aan dat groei van de groep welkom is, waarvan zelfs 1 dit wenst. Daarentegen geven 2 (33%) aan dat dit voor hen een negatief effect zal hebben. Binnen de andere groep en categorieën zien we dit verschil niet. Zowel bij het a.i.c. als bij de d.g.g. geven respondenten een positieve waardering over de huidige groepsgrootte, waarbij zij eveneens stellen dat groei welkom is. In groep B is er een 'positieve waardering' bij 1 (=50%) van de respondenten, welke tevens aangeeft dat 'groei kan'. De andere respondent (1=50%) geeft aan dat 'groei welkom' is en zelfs *gewenst*.

Wanneer activiteiten, voor de deelnemers van Dynamis, groter zijn dan de eigen groep/categorie, dan spreken we in dit onderzoek van 'groepsoverstijgende activiteiten'. Van alle respondenten geven er 3 (=30%) aan 'geen behoefte' te hebben aan dergelijke groepsoverstijgende activiteiten (verspreid over groep A, B en d.g.g.). Maar liefst 60% (=6) geeft aan hier open voor te staan, waaronder 1 aangeeft hier zelfs enthousiast over te zijn. De overige 10% heeft hierover niets gezegd.

Diversiteit

Bekijken we diversiteit op inhoudsniveau, dan wordt in groep A door 2 (=33%) aangegeven dat zij open staan voor meer christelijke inhoud en door 3 (50%) dat zij juist niet open staan voor meer christelijke inhoud. Bij de andere groepen en categorieën is de huidige inhoud per definitie 'christelijk' waardoor deze vraag niet van toepassing is.

Behoeften en betrokkenheid

In het interview is ook gevraagd of respondenten specifieke behoeften hadden die nog niet eerder ter sprake waren gekomen en welke wensen zij hebben in betrokkenheid bij Dynamis. Voor 3 respondenten (30%) geldt dat er een toename in betrokkenheid mogelijk is (verspreid over groep B, a.i.c. en d.g.g.). Voor 40% is geen verandering in betrokkenheid te verwachten (allen uit groep A) en in 1 geval is afname in betrokkenheid te verwachten (groep A). 20% van de respondenten hebben hier geen informatie over gegeven.

Specifieke behoeften die genoemd worden zijn:

- Samenkomsten (1x groep B, 1x d.g.g.)
- Meer (specifieke) verdieping (2=100% van groep B)
- Meer delen tussentijds (1x d.g.g.)
- Bijdrage vanuit groepsleden (1x groep A)
- Meer rituelen/traditie (1x groep A)

Duur van betrokkenheid en het effect op geloofsgroei

Alle deelnemers (100%) geven aan dat hun beeld t.o.v. geloof niet veranderd is door hun deelname binnen Dynamis. Hun standpunten t.o.v. geloof, beeld van God en de kerk zijn hetzelfde gebleven. Bij geen van hen is geloofsgroei met behulp van de Schaal van Engel weer te geven, waarmee voorgaande figuren (6 & 7) zowel gelden voor het startpunt bij Dynamis als voor de huidige situatie. Hierbij is het belangrijk om de jaren van betrokkenheid mee te wegen, aangezien groep A de enige groep is die al langer dan één jaar actief is. Groep B en de d.g.g. zijn tussen een half en één jaar actief. Het a.i.c. zelfs korter dan een half jaar. Voor de jaren van betrokkenheid in groep A zie Tabel 2.

Betrokkenheid in jaren	Aantal deelnemers
≥ 4 jaar	2
2-3 jaar	3
0,5-1 jaar	1

Tabel 2. aantal jaren van betrokkenheid van deelnemers in groep A.

Hoofdstuk 5 - Conclusies & reflectie

5.1 Inleiding

De conclusies in dit hoofdstuk dienen het onderzoeksdoel, namelijk: *“het adviseren van Dynamis over de vormgeving van haar (missionaire) leerproces, zodat deze kan leiden tot een christelijke gemeenschap.”* In hoofdstuk 6 zullen de conclusies dan ook uitmonden in een aantal aanbevelingen. Daarbij zullen de conclusies antwoord geven op de hoofdvraag: *“Hoe kan Dynamis discipelschap als missionair leerproces vormgeven, zodat er een christelijke gemeenschap uit ontstaat?”* Om dit hoofdstuk overzichtelijk te houden, zal ik mij hier beperken tot de behandeling van de meest belangrijke deelvragen. Eerst zal ik mij richten op essentiële aspecten voor het (missionaire) leerproces en discipelschap vanuit enkele literatuurvoorbeelden (deelvraag j en k). Daarna zal ik ingaan op de huidige vormgeving van het leerproces van Dynamis en de waardering ervan, door haar deelnemers (deelvraag h en i). Voor een uitgebreidere beantwoording van deze deelvragen en/of de beantwoording van andere deelvragen, verwijs ik naar de inhoudsopgave, waar de desbetreffende paragraafnummers eenvoudig te vinden zijn.

5.2 Conclusies vanuit de literatuur

Discipelschap en het missionaire leerproces in de literatuur

Waar ik in §3.3 en §3.4 discipelschap en het missionaire leerproces van elkaar heb gescheiden, moet ik deze in de conclusie weer samenvoegen. Discipelschap is namelijk in zichzelf missionair en wanneer er gesproken wordt over discipelschap, gaat het om een leerproces. Het leerproces van discipelschap strekt zich van vóór de wedergeboorte tot ver na de inwijding in de christelijke gemeenschap. Met andere woorden: discipelschap bevat evangelisatie, de inwijding in de christelijke gemeenschap en het toerusten en opbouwen tot geestelijke volwassenheid, zodat discipelen ook zelf weer discipelen kunnen maken.

Het is de focus op de inwijding in zowel het christelijk geloof als de christelijke gemeenschap, waarmee de literatuur ons op een belangrijk spoor zet. Inwijding vraagt een bewuste keuze in de vormgeving van de gemeenschap, waarbij o.a. gedacht kan worden aan de inhoud, de cultuur en de structuur. Inhoudelijk is het belangrijk om te bepalen welke onderwerpen en onderdelen essentieel zijn voor het (alledaagse) geloofsleven, waarbij het Woord als kader dient. Het gaat hierbij verder dan alleen geloofskennis. Ook sacramenten, rituelen of eventuele andere gewoonten zouden hierin moeten worden meegewogen. Duidelijkheid en transparantie over deze kern bevordert de eenheid in de gemeenschap en de vrucht van discipelschap.

Zodra mensen in aanraking komen met de gemeenschap, komen zij ook in aanraking met de cultuur van deze gemeenschap. Cultuur is daarmee een van de belangrijke aspecten waarin nieuwkomers worden ondergedompeld. Het is niet alleen wat men door instructie of praktisch onderwijs leert, maar juist ook wat men intuïtief leert. Een van de aspecten die hiervoor in de gemeente kan worden ingezet, is het gebruik van een gemeenschappelijke taal. Deze taal dient voor zowel insiders als nieuwkomers begrijpelijk te zijn. Een gemeenschappelijke taal creëert op zo'n manier cultuur, ondersteunt het inwijdingsproces en zorgt voor een verbindende factor in de gemeenschap. Andere factoren, die (on)bewust de cultuur mede kunnen bepalen en ik in het kader van het inwijdingsproces wil noemen, zijn: de samenstelling van een groep; de hoeveelheid uitnodiging en uitdaging; en de structuur.

Het inwijdingsproces vraagt van de gemeente een open structuur en lage drempels. Een hoog uitnodigend karakter geeft mensen de kans om de gemeenschap vrijblijvend te kunnen ervaren en het gevoel van 'beloning' voorop te laten gaan. Deze open structuur en lage drempels vraagt tevens transparantie en duidelijkheid over het lidmaatschap, wat het beste vormgegeven kan worden in verschillende vormen van lidmaatschap en flexibele overgangen.

Waar het gaat om de structurering van verschillende groepen in de gemeente, is het belangrijk om rekening te houden met drie verschillende groepsgrootten. De basis voor het leren binnen de gemeenschap bestaat uit kleine gemeenschappen, waarbij gedacht kan worden aan groepen tot tien à twaalf personen, zodat persoonlijk contact mogelijk is. Discipelschap komt echter niet volledig tot zijn recht, wanneer de kleinere setting van een triade (2-3 personen) ontbreekt. Voor het leereffect kennen deze triades een gesloten karakter, een hoge(re) mate van uitdaging en een afgesproken duur (bijv. een jaar). Tot slot is ook een grotere groep van groot belang. Een 'sociale groep' (20-70 personen) heeft een positief effect op de leerdynamiek en vormt de juiste condities voor identiteitsvorming. Daarom is het van belang dat de verschillende kleine gemeenschappen ook regelmatig bij elkaar komen in groepen tot zeventig personen.

Vormgeving van een dergelijke gemeenschap en het leerproces vergt een goede doordenking, waarbij een stuk institutionalisering onvermijdelijk is. Het is belangrijk visie te vormen op het leerproces in de gemeente en een (onderwijs)plan te maken, die de hele inwijding in de gemeente omvat. Inzicht in de verschillende fasen van de inwijding / discipelschap zou onderdeel moeten zijn van dit plan en zou ingebed moeten worden in de hele gemeente, waarbij verschillende activiteiten elkaar aanvullen. Naast een duidelijke weg naar geestelijke volwassenheid is discipelschap gebaat bij een langetermijnfocus op het vormings- en toerustingsaanbod en het stellen van (leer)doelen. Dit laatste vergroot de meetbaarheid, wat belangrijk is om de impact van activiteiten te kunnen meten. Bij de vormgeving van het onderwijs, is het tevens bevorderlijk ruimte te bieden aan diversiteit. Hierbij kan gedacht worden aan diversiteit in aanbod, maar ook aan diversiteit in de groep(ssamenstelling).

5.3 Conclusies vanuit de onderzoeksresultaten

Gemeente Dynamis & hoe geeft Dynamis momenteel vorm aan het leerproces?

Gemeente Dynamis heeft tot doel leiders te zien opstaan die de Grote Opdracht willen dragen, uitdragen en overdragen. Dit wil zij bereiken door natuurlijke relaties aan te gaan met de enkeling en d.m.v. discipelschap. Hierbij heeft zij een beweging voor ogen die past bij het eerder genoemde leerproces, welke start voor de wedergeboorte en doorgaat na de inwijding in de gemeente. Momenteel is de gemeente verdeeld in groep A, groep B, een d.g.g. en eenmaal a.i.c. Deze groepen zijn los van elkaar ontstaan en kennen geen onderling contact. Dynamis kent een ruime diversiteit in leeftijden (vanaf 26 jaar) en opleidingsniveaus, maar heeft voornamelijk mannelijke deelnemers. Alle deelnemers zijn via de pionier met Dynamis in aanraking gekomen.

De gemeente kent een open structuur en kan als inclusieve en concentrische gemeentevorm worden beschreven. De groepen en het a.i.c. zijn open groepen (open voor nieuwe deelnemers), waarvoor 'in verbinding blijven' de enige harde voorwaarde lijkt te zijn. Aangezien de d.g.g. nog een aantal voorwaarden kent, kan deze beter als besloten groep beschreven worden.

Betreffende het leerproces zou ik hier willen ingaan op de vorm, de inhoud en de visie erop. Elke groep binnen Dynamis komt maandelijks een avond bij elkaar. Op deze avond is ruimte voor 'fellowship', een thema en gebed, waarbij de participatie in het gebed in de groepen verschillend is. Om een thema ter sprake te brengen of om over het thema in gesprek te gaan, worden verschillende vormen gebruikt. Deze lijken aan te sluiten bij de deelnemers. In groep B en de d.g.g. is tevens ruimte voor het vieren van Heilig Avondmaal en meer ruimte voor het gebruik van de Bijbel. Inhoudelijk valt op dat groep A verschilt van andere groepen en contacten, wat samenhangt met de groepssamenstelling (de meerderheid valt niet in de categorie 'christen'). Door het jaar heen worden in groep A verschillende onderwerpen besproken, waarbij van tevoren wordt nagedacht over een 'rode draad'. Echter worden de christelijke thema's luchtig gehouden en worden deze door de deelnemers veelal als 'subonderwerp' ervaren. Daarbij wordt 50% van de ontmoetingen gebruikt voor sociale activiteiten. In groep B worden geloofsonderwerpen besproken naar aanleiding van materiaal (boekjes). In de d.g.g. is het voornemen eveneens te gaan werken met een serie boekjes maar worden nu nog losse thema's besproken, waarnaast ook ruimte is voor sociale activiteiten. Het a.i.c. dat de pionier met een

deelnemer heeft, kent een wekelijkse ontmoeting waarin over het leven van de week ervoor wordt gesproken. Hieruit volgen de gespreksonderwerpen, waarbij de Bijbel als spiegel wordt gebruikt en ruimte is voor gebed. Naast deze activiteiten onderhoudt de pionier met alle deelnemers individueel contact. In deze gesprekken wordt aangesloten bij de persoon en wordt wederkerige interesse belangrijk gevonden. Hoe meer ruimte er voor geloofsonderwerpen is, hoe meer dit op de invulling van a.i.c. gaat lijken. Opvallend is dat de deelnemers dit contact als incidenteel beschrijven, wat lijkt af te wijken van het beeld dat de pionier hierbij heeft.

Om het doel van Dynamis te bereiken ziet de pionier de weg van het leerproces beginnen bij persoonlijk contact, om via een algemene groep door te groeien naar een d.g.g. Hierna zou een deelnemer een eigen groep kunnen starten. Als voorwaarde om (dergelijk) leiderschap binnen Dynamis uit te oefenen, is deelname aan een d.g.g. en adviesgerechtigd lidmaatschap gekoppeld. Opvallend is dat deelnemers binnen de d.g.g. deze weg naar leiderschap niet kennen. Daarnaast valt op dat Dynamis het leerproces belangrijk acht, maar dat er geen vastgelegde visie of onderwijskader bestaat om hieraan vorm te kunnen geven.

Hoe wordt het leerproces door deelnemers gewaardeerd, welk effect ervaren zij hiervan en waar hebben zij behoefte aan?

Tijdens de interviews komt bij alle deelnemers de waardering voor de persoon van de pionier duidelijk naar voren. Over het algemeen wordt binnen Dynamis de sfeer en het samen delen / met elkaar in gesprek zijn gewaardeerd. Binnen de algemene groepen wordt daarbij ook de vrijblijvendheid/ongedwongenheid of het uitblijven van een keurslijf positief gewaardeerd. Een ander aspect dat over het algemeen gewaardeerd of gewenst is betreft diversiteit in de groepen. Wanneer gekeken wordt naar de motivatie die deelnemers hebben om bij Dynamis aangesloten te zijn, valt het verschil tussen groep A en de andere groepen/categorieën op. Waar dit buiten groep A veelal berust op geloofsinhoudelijk niveau of geestelijk groei, daar is dit binnen groep A niet het geval en wordt er gesproken in meer algemene termen. Een dergelijke scheiding wordt ook herkend in de waardering van discipelschap en het doel van Dynamis. Hoewel binnen groep A over de definitie van het doel en discipelschap geen eenduidigheid bestaat, kan wel gesteld worden dat de meerderheid (m.u.v. de christenen) dit positief waardeert, echter exclusief de christelijke visie. Voor alle andere deelnemers geldt hiervoor een positieve waardering, inclusief de christelijke visie. Een onduidelijkheid, die ook buiten groep A naar voren komt, betreft de vormgeving van Dynamis en de route naar leiderschap. Overigens lijkt dit voor geen van de deelnemers een belemmering te zijn, omdat zij zich met hun eigen groep bezighouden.

De invulling van de activiteiten lijkt door de deelnemers gewaardeerd te worden. Inhoudelijk moet gezegd worden dat groep B en de d.g.g. nog zoekende zijn. Hierover wordt in groep B genoemd dat er behoefte is aan meer diepgang. Hoe (het onderwerp) discipelschap binnen Dynamis tot uiting komt, wordt verschillend gezien. Indirect zien de meeste deelnemers dit door de persoon van de pionier. Op directe wijze wordt enerzijds door slechts één deelnemer aangegeven dat er gesproken wordt over discipelschap en anderzijds zijn er twee deelnemers (uit groep A) die aangeven dat het niet expliciet naar voren komt.

Waar het gaat om behoefte van de deelnemers, kunnen nog een aantal factoren genoemd worden. De frequentie wordt over het algemeen goed gevonden, waarbij twee deelnemers aangeven dat deze verhoogd mag worden. Een meerderheid van de deelnemers staat open voor 'groepsoverstijgende activiteiten'. Groei van de eigen groep wordt als mogelijkheid gezien, behalve in groep A, waar verschillend over groei wordt gedacht. Daarnaast valt in groep A op dat de helft van de groep niet open staat voor meer christelijke inhoud en dat bij de helft geen toename in betrokkenheid te verwachten is.

Over het effect dat het leerproces op de deelnemers heeft, wordt eenduidig geantwoord. Alle deelnemers geven aan dat hun beeld ten opzichte van geloof niet is veranderd door hun deelname binnen Dynamis. Ook is bij geen van hen geloofsgroei met behulp van de Schaal van Engel weer te geven. Desalniettemin geeft een deelnemer van het a.i.c. aan, dat hij het geloof door Dynamis heeft weten vast te houden.

5.4 Conclusie: waar literatuur en praktijk samenkomen

Dynamis heeft een duidelijk verlangen om een gemeente te laten ontstaan vanuit en rondom discipelschap. Daarbij heeft zij oog voor het hele (inwijdings)proces dat door discipelschap wordt omvat. *Om discipelschap als missionair leerproces vorm te kunnen geven, zodat er een christelijke gemeenschap uit ontstaat, heeft Dynamis een goede doordenking en inbedding van het leerproces in de hele gemeente nodig.* Aangezien deze momenteel nog ontbreekt, zal de conclusie zich richten op enkele aandachtsgebieden die hiervoor belangrijk zijn.

Om mensen in te kunnen wijden in de christelijke gemeenschap, is het belangrijk de gemeente zo te structureren dat mensen met deze gemeenschap in aanraking komen. Hierin slaagt de pionier door verschillende soorten mensen, waaronder niet-christenen, betrokken te krijgen bij Dynamis. Tevens wordt de gemeente gekenmerkt door een open structuur, aansluiting bij de plek waar mensen staan en lage drempels, die o.a. zorgen voor de hoge mate van uitnodiging. Dit uitnodigende en vrijblijvende karakter wordt door de deelnemers in de activiteiten ervaren en eveneens gewaardeerd. Nu Dynamis groeit en groep A niet meer de enige groep is, is een nieuwe doordenking van de structuur van de gemeenschap en de groepssamenstelling nodig, om hiermee ruimte te bieden aan het inwijdingsproces.

De structuur van de gemeenschap omvat o.a. de verschillende groepsgrootten en -activiteiten. Om binnen Dynamis enerzijds identiteitsvorming te kunnen laten plaatsvinden en anderzijds te kunnen zorgen dat de verschillende groepen één gemeenschap vormen, heeft zij groepsoverstijgende activiteiten nodig, die verder gaan dan een sociale ontmoeting. Aangezien de meerderheid van de deelnemers hiervoor openstaat, lijken hier goede kansen te liggen. Naast samenkomen in een groter verband, verdient ook een regelmatig individueel contact of het samenkomen in triades de aandacht. Hoewel Dynamis hier momenteel al actief in is, lijkt de huidige frequentie van deze ontmoetingen te laag om echt effectief te kunnen zijn. Hetzelfde kan hoogstwaarschijnlijk gezegd worden over de frequentie waarin de verschillende groepen van Dynamis samenkomen. De uitzondering hierop is het a.i.c., wat wekelijks plaatsvindt. Deze deelnemer geeft dan ook als enige het (positieve) effect van individuele ontmoetingen op zijn geloofsleven aan.

Zoals eerder genoemd, is de groepssamenstelling van de verschillende groepen (kleine gemeenschappen van max. 10-12 personen) eveneens van belang. Om het inwijdingsproces goed vorm te kunnen geven, moet de nieuweling ondergedompeld kunnen worden in de christelijke gemeenschap/cultuur. Aangezien groep A momenteel de enige (missionaire) gemeenschap is waar niet-christenen deelnemen, richt ik mij op deze groep. Christenen in groep A zijn in de minderheid en de andere deelnemers variëren op de Schaal van Engel tussen de -8 en -5. Daarbij blijkt dat de helft niet openstaat voor een toename van christelijke inhoud en dat twee derde niet achter de christelijke visie staat, die schuil gaat in het doel van Dynamis en discipelschap. Tenslotte valt van de helft van de deelnemers geen toename in betrokkenheid te verwachten. Tezamen lijkt deze samenstelling geen stimulerende gemeenschap en/of cultuur te vormen om ingewijd te kunnen worden in het christelijk geloof en de christelijke gemeenschap. Sterker nog, sommigen lijken het idee te hebben dat Dynamis juist hun 'niet-christen zijn' waardeert. Verder mogen we ons wellicht afvragen of we hier te maken hebben met 'personen van vrede'? En biedt deze samenstelling genoeg ruimte voor uitdaging (versus de hoge uitnodiging), die nodig is voor een cultuur van discipelschap? Kortom: om toch een gemeenschap te vormen met een stimulerend klimaat voor inwijding, heeft Dynamis in ieder geval meer christenen en/of cultuurdragers in deze groep nodig. Enerzijds kan dit door meer christenen aan te trekken en anderzijds lijkt het verstandig deelnemers van een d.g.g. meer te laten participeren in een missionaire/algemene groep.

Uiteraard geeft ook inhoud vorm aan het inwijdingsproces. Dynamis kent een diversiteit in groepen, waarbij het aannemelijk is dat er met verschillende materialen wordt gewerkt, wat ook het geval is.

Doordat Dynamis geen onderwijsplan heeft, loopt zij echter het gevaar een gezamenlijk fundament te missen. Om dit te voorkomen, lijkt het vaststellen van essentiële onderwerpen en onderdelen voor het (alledaagse) geloofsleven onvermijdelijk, zodat deze in elke groep en het individuele contact / triades terug kunnen komen. Naast kennis omvat dit ook sacramenten, rituelen en gewoonten. Een andere factor die hierbij behulpzaam kan zijn, en tevens de cultuur sterk kan beïnvloeden, betreft een gemeenschappelijke taal (zie §3.4.2.).

Ten slotte zal een onderwijsplan, en daarmee een duidelijke visie op het leerproces, behulpzaam zijn voor de transparantie en de meetbaarheid van het leerproces. Wat dit betreft, vallen in de onderzoeksresultaten een aantal dingen op. Ten eerste hebben de deelnemers geen eenduidig beeld bij het doel van Dynamis en wat bedoeld wordt met discipelschap. Ten tweede wordt binnen de d.g.g. genoemd dat er behoefte is aan meer leiders, maar hebben zij geen idee hoe de route naar leiderschap is vormgegeven. En ten derde lijkt er, m.b.t. het leereffect en de geloofsgroei, een verschil in de beleving te bestaan tussen de pionier en de deelnemers. Aangezien alle deelnemers aangeven dat hun beeld ten opzichte van het geloof niet veranderd is door hun deelname binnen Dynamis en er tevens geen geloofsgroei met behulp van de Schaal van Engels is weer te geven, lijkt het stellen van doelen en het meetbaar maken van (geloofs)groei een noodzakelijke actie.

5.5 Reflectie

Voor ik dit hoofdstuk afsluit, zou ik in deze paragraaf een reflectie aan Dynamis mee willen geven, a.d.h.v. een observatie die ik als onderzoeker heb gedaan.

Dynamis probeert binnen de groepsactiviteiten duidelijk vorm te geven aan aansluiting bij de deelnemers, wat past bij een toegankelijk inwijdingsproces. Daartegenover staat echter een behoorlijke drempel voor lidmaatschap. Dit geldt met name wanneer we ons richten op de eisen voor het adviesgerechtigd lidmaatschap, waar inspraak in de gemeente en het mogen uitoefenen van leiderschap aan gekoppeld wordt. Allereerst vraag ik mij af of dit recht doet aan het inwijdingsproces, welke vraagt om verschillende vormen van lidmaatschap met flexibele overgangen. Momenteel lijkt de stap naar lidmaatschap voor niet-leden dusdanig groot, dat het een reële en wellicht zelfs een afstotende drempel zou kunnen vormen. Dit laatste kan ook gezegd worden waar het gaat op de stap van lidmaatschap naar adviesgerechtigd lidmaatschap. Ten tweede is de koppeling tussen het adviesgerechtigd lidmaatschap en het mogen uitvoeren van leiderschap naar mijn idee niet ondersteunend aan het leerproces van discipelschap. Vraagt discipelschap niet juist een toenemende (leiders)verantwoordelijkheid, wat veel eerder in het leerproces begint dan de stap naar adviesgerechtigd lidmaatschap? Ten derde lijkt een Bijbels-theologische reflectie op zijn plaats. Wanneer mensen in het Nieuwe Testament in aanraking kwamen met de christelijke gemeenschap en zij tot geloof kwamen, werden zij gedoopt en behoorden zij tot de gemeente. Juist binnen de christelijke gemeenschap vielen rangen en standen weg. Ieder 'lid' had inspraak / een stem. Mijns inziens doet de huidige vormgeving van het lidmaatschap binnen Dynamis geen recht aan deze praktijk en zou deze mede hierom een nieuwe doordinking verdienen.

Hoofdstuk 6 - Aanbevelingen

Zoals ook eerder vermeld, is de hoofdvraag van dit onderzoek: *“Hoe kan Dynamis discipelschap als missionair leerproces vormgeven, zodat er een christelijke gemeente uit ontstaat?”* Gebaseerd op zowel het literatuur- als het praktijkonderzoek heb ik de volgende aanbevelingen voor Dynamis, als antwoord op deze vraag. Hierbij zal ik mij beperken tot zes aanbevelingen, die mijns inziens het meeste effect zullen hebben.

6.1 Aanbevelingen

1. Behoud de open structuur en lage drempels in de algemene groepen.

Op deze manier kunnen nieuwelingen makkelijk blijven instromen en kan de gemeente aansluiten ‘waar de nieuwelingen op dat moment staan’.

2. Ontwikkel een concrete visie op het leerproces in de gemeente en maak een (onderwijs)plan, die het hele inwijdingsproces en de weg naar geestelijke volwassenheid omvat.

Dit maakt de inbedding van discipelschap in de hele gemeente mogelijk, geeft ruimte voor een lange(re)termijnvisie op het vormings- en toerustingsaanbod en geeft de verschillende groepen een gezamenlijk fundament. Hierin is het belangrijk o.a. aandacht te besteden aan onderwerpen en onderdelen die essentieel zijn voor het (alledaagse) geloofsleven, zodat dit het inwijdingsproces van Dynamis kan gaan kenmerken. Daarnaast kan gedacht worden aan het kiezen en vormgeven van een gemeenschappelijke taal.

3. Start met gemeentebrede (inhoudelijke) activiteiten.

Bij deze activiteiten gaat het om het vormen van een ‘sociale groep’ (van 20-70 pers.), waar de christelijke gemeente eveneens ervaren kan worden, zodat deze bijdraagt aan de identiteitsvorming. Het vormgeven van een gezamenlijke viering/celebration lijkt hiervoor een goede eerste stap te zijn.

4. Zorg voor een groepssamenstelling van de algemene groepen, die het inwijdingsproces in de christelijke gemeente en het geloof stimuleert.

Hiervoor is het onder meer belangrijk om te voorkomen dat nieuwelingen en/of niet-gelovigen de cultuur van de christelijke gemeente kunnen gaan overheersen. Hiervoor zijn binnen Dynamis meer christenen nodig, die in een (missionaire) algemene groep plaatsnemen. Vervolgens is het belangrijk om in het oog te houden dat nieuwelingen daadwerkelijk ‘personen van vrede’ zijn.

5. Maak elke deelnemer onderdeel van een algemene groep, individueel contact en de ‘sociale groep’.

Waar alle drie de groepsgrootten nodig zijn voor een goed leerproces, daar heeft het nog meer voordelen. Wanneer deelnemers van de d.g.g. hun basis kennen in een algemene groep, draagt dit bij aan diversiteit en de christelijke cultuur in deze gemeenschappen. Discipelschapsgerichte activiteiten (die nu in de d.g.g. plaatsvinden), zouden dan in het individueel contact of in een triades (of huddel) kunnen plaatsvinden. Voor de deelnemer in het a.i.c. kan op deze manier ook vorm worden gegeven aan de inwijding in de gemeente. Hierbij maakt het niet uit of een deelnemer Dynamis binnenkomt via een algemene groep, individueel contact of de ‘sociale groep’, zolang de structuur van Dynamis maar stimulerend is om te integreren in alle drie.

6. Maak evaluatie mogelijk door het opstellen van meetbare doelen.

Een aantal voordelen hiervan zijn:

- a. Het opstellen van doelen draagt bij aan de transparantie en de bekendheid van de doelen.
- b. Met een meetinstrument kunnen de verschillende fasen van discipelschap en de geloofsgroei op een (meer) objectieve manier worden gemeten en herkend.
- c. Het maakt evaluatie van zowel de activiteiten van Dynamis als de geleverde inspanningen binnen de relaties mogelijk, waardoor keuzes binnen de kaders van discipelschap gemaakt kunnen worden.

6.2 En verder

Hoewel dit onderzoek heeft geresulteerd in aanbevelingen over de vormgeving van het leerproces, is de concrete inhoud buiten het onderzoek gebleven. Naast eerder genoemde aanbevelingen, is het dan ook goed denkbaar dat Dynamis verder onderzoek doet of laat doen rondom het leerproces. Hierbij valt te denken aan:

- Welke succesfactoren beschrijven enigszins vergelijkbare pioniersgemeenten in Nederland?
- Welke essentiële onderwerpen en onderdelen voor het (alledaagse) christelijke geloofsleven hanteren groeiende pioniersgemeenten in Nederland?

Stichting 'Assen zoekt...' biedt hiervoor wellicht een mooie start.

Hoofdstuk 7 - Evaluatie

Sterkte van dit onderzoek

In het onderzoek is duidelijk aandacht besteed aan literatuuronderzoek en praktijkonderzoek. Het onderzoek heeft hiermee zowel verschillende literatuurvoorbeelden bijeen gebracht, als dat het de literatuur en de praktijk met elkaar in gesprek heeft gebracht, waarbij deze aan elkaar gestaafd konden worden. Door gebruik te maken van (halfgestructureerde) interviews en deze tevens af te nemen onder de deelnemers en de pionier, is van beide kanten een goed beeld ontstaan van gemeente Dynamis. Daarnaast heeft het interviewen van alle beschikbare deelnemers het onderzoek betrouwbaarder gemaakt, zeker aangezien Dynamis een grote diversiteit in groepen en deelnemers kent. Naast een vergelijking met de literatuur, bood het onderzoek ook de mogelijkheid om de praktijk/beleving vanuit de organisatie (pionier) te vergelijken met de praktijk/beleving door de ogen van de deelnemers. Gedurende het onderzoek heeft dit verschillende malen een belangrijke bijdrage geleverd om de relevantie van verschillende aspecten te kunnen bepalen. Het hanteren van de belevingswereld van de respondenten als werkelijkheid, heeft hierbij geholpen aspecten duidelijk naar voren te brengen. Desalniettemin kan deze 'werkelijkheid' (als sterkte) ook als zwakte bevestigd worden. Kunnen deelnemers die niet bezig zijn met geloof en een leerproces een goed beeld geven, wat daadwerkelijk het effect van dit leerproces is? Als onderzoeker heb ik het echter vooral als sterkte ervaren.

Zwakte van dit onderzoek

De aanbeveling als beantwoording op de hoofdvraag geven vooral aspecten aan die in de toekomst uitgewerkt kunnen worden. Dit betekent dat inhoudelijke vormgeving van discipelschap buiten dit onderzoek is komen te staan, aangezien hier geen tijd voor was. De diversiteit binnen Dynamis heeft de interpretatie en de analyse bemoeilijkt en maakte van de analyse een tijdrovende fase. Hierbij moest soms de keuze worden gemaakt om de groepen apart te bespreken, waardoor de uitwerkingen moeilijker kort konden worden vastgelegd. Door gebruik te maken van halfgestructureerde interviews kwamen sommige aspecten niet bij alle deelnemers ter sprake, aangezien deze van tevoren niet als subtopic waren aangemerkt. Dit heeft echter niet geleid tot andere uitkomsten. Bij één deelnemer werden sommige antwoorden wel gemist. Dit werd veroorzaakt door een taalbarrière, waardoor hij niet alle vragen begreep of niet alle termen kende.

Bij het opzetten van het onderzoek is gekozen om de breedte van Dynamis recht te doen door alle deelnemers te benaderen. Achteraf had het ook een optie geweest om te starten bij de pionier en groep A, aangezien groep A de enige missionair actieve groep bleek te zijn. Vanuit daar had de relevantie van de andere groepen afgewogen kunnen worden. Op deze manier had mogelijk meer tijd overgebleven voor aanvullend literatuuronderzoek.

Tot slot ben ik ervan overtuigd dat het resultaat van dit onderzoek voldoet aan het doel, namelijk: *“Het adviseren van Dynamis over de vormgeving van haar (missionaire) leerproces, zodat deze kan leiden tot een christelijke gemeenschap.”* Daarbij geloof ik, mede ondersteund door de evaluatie, dat het onderzoek betrouwbaar en valide is en dat de aanbevelingen Dynamis verder zullen helpen in het vormgeven van discipelschap en de gemeente.

Literatuur

- Baarda, B., Hulst, M. van der, & Goede, M. de. (2012). *Basisboek Interviewen: Handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews* (3rd ed.). Groningen, Nederland: Noordhoff.
- Brown, C. (ed.). (1986). *New International Dictionary of New Testament Theology: Volume 1* (Rev. ed.). Carlisle, U.K.: The Paternoster.
- Boersema, P., & Paas, S. (red.). (2011). *Onder spanning: Een veelzijdige kijk op veranderingen in de kerk en samenleving*. Utrecht, Nederland: Kok.
- Breen, M. (2013). *Een cultuur van discipelschap: Bouwen aan een missionaire beweging door discipelschap in de stijl van Jezus* (2nd ed.). Assen, Nederland: Nederland Zoekt.
- Chester, T., & Timmis, S. (2008). *Total Church: A radical reshaping around gospel and community* (2nd ed.). Wheaton, IL: Crossway.
- D'Agata, S. (2017). *Kerosine voor discipelschap: in de lokale kerk*. Westervoort, Nederland: Great Life
- Dekker, W., Leede, B. de, & Markus, A. (2014). *Tijd om mee te gaan: over discipelschap vandaag*. Zoetermeer, Nederland: Boekencentrum.
- Doob Sakenfeld, K. (red.). (2007). *The new interpreter's dictionary of the Bible: D-H volume 2*. Nashville, TN: Abingdon.
- Dynamis. (z.d.). Geraadpleegd op 1 maart 2018, via:
<https://dynamisarnhem.nl/visie-en-missie/>
- Giddens, A. (2009). *Sociology* (6th ed.). Cambridge, UK: Polity.
- Keller, T. (2014). *Centrum kerk: Het evangelie midden in je stad*. Franeker, Nederland: Van Wijnen.
- Kock, J. de, Verboom, W., Pals, A., Pelt, H. van, & Stijf, A. (2012). *Altijd leerling: Basisboek catechese* (2nd ed.). Zoetermeer, Nederland: Boekencentrum.
- Krol, B. (2001). *Gemeentegroei Compleet: een praktische handleiding*. Hoornaar, Nederland: Gideon.

- Murre, J. A. (2009). *Lexicon Nieuwe Testament: Alle Griekse woorden in het Nieuwe Testament: betekenissen, grammaticale vormen én hun Hebreeuwse en Aramese equivalenten*. Vught, Nederland: Skandalon.
- Ogden, G. (2008). *Discipelschap met impact: Groeien als leerling van Jezus in een triade*. Driebergen, Nederland: Navigator Boeken.
- Osmer, R. R. (2008). *Practical Theology: An introduction*. Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans
- Oxford Dictionaries. (2018). Geraadpleegd op 8 augustus 2018, via:
<https://en.oxforddictionaries.com/definition/discipling>
- Paas, S. (2003). *De werkers van het laatste uur: De inwijding van nieuwkomers in het christelijk geloof en in de christelijke gemeente*. Zoetermeer, Nederland: Boekencentrum.
- Schwarz, C. A. (1995). *Effectief Evangeliseren: De Gemeente als Gods vriendelijke vissersvolk*. Hoornaar, Nederland: Gideon.
- Stoppels, S. (2013). *Oefenruimte: Gemeente en parochie als gemeenschap van leerlingen*. Zoetermeer, Nederland: Boekencentrum.
- Studiebijbel. (z.d.). Geraadpleegd op 10 februari 2018, via:
<https://online.studiebijbel.nl/servoy-webclient/?x=4mg3aiB1YguDoigG3d8N6g>
- Verhoeven, N. (2011). *Wat is onderzoek: Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. (2nd ed.). Den Haag, Nederland: Boom Lemma.

